A°. 1843. N°. 118.

ARNHEMSCHE COURANT

De prijs dezer Courant, die geregeld *vijfmaal* 's weeks wordt uitgegeven, en wel op *Zondag*, *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag* en *Zaturdag*, is f 5 in de drie maanden.

ZONDAG 18 JUNI.

De prijs der Advertentiën is; van *een* tot *vier* regels f 1.00, en voor elken regel daarboven 15 centen, behalve 35 centen zegelregt, voor elke plaatsing.

Bij deze Courant behoort een vervolg.

De nieuwe bezuiniging.

Toen de ministers zagen, dat de conversie-wet gevaar liep van niet te worden aangenomen, zochten zij naar eenen afleider van het gevaar. Dit maakte eensklaps mogelijk, wat bij herhaling onmogelijk verklaard was. Eensklaps waren de omstandigheden geheel veranderd en bezuinigingen konden er gemaakt worden, welke weinige weken te voren nog door den toestand van Europa verboden werden. Zij hoopten aldus de aanneming van hun meest geliefkoosd ontwerp te zullen verzekeren. Zij sloegen daarbij er zelfs geen acht op, hoe zij, aldus handelende, zich zelven compromitteerden; hoe de eerste vraag natuurlijk zijn moest, waarom die bezuinigingen nu eerst mogelijk waren en vroeger niet; zij vergaten, dat zij aldus de verdenking wekken, dat, konden zij op eens een achttien tonnen gouds op de begrooting laten vallen, zeker nog wel eens zoo veel daarop konde gekort worden. Waarom zou men gelooven, dat zij, die eens te veel vroegen, dit niet weder zouden doen? Ons bestuur heeft immers altijd bij de begrooting geschacherd, heeft het, dan na veel loven en bieden, zijne uitgaven laten vaststellen. Het scheen altijd de handeling van twee kooplieden, niet van twee staatsmagten. Ondertusschen heeft die zoo onverwachte bezuiniging, met welker mededeeling men tot het uiterste oogenblik gewacht heeft, het gewenschte gevolg niet gehad; het ontwerp van wet op de conversie werd verworpen. Hoe ongelukkig voor de ministers, die nu echter verpligt zijn de beloofde bezuinigingen voor te stellen.

Dat die bezuinigingen zoo moeijelijk te maken niet zijn, schijnt ook daaruit te blijken, dat, volgens de dagbladen, eerst na de mededeeling in de kamer van het voornemens der ministers, vergaderingen van den ministerraad gehouden zijn om te bepalen, welke die bezuinigingen zijn zouden. Men scheen dus zoo maar op de gis eene zekere som genoemd te hebben en wilde later de posten nagaan, op welke men het vinden zou.

Bij al de departementen zoude bezuiniging plaats vinden. Ook, door de verminderde vrees voor oorlog met Belgie of oorlog tusschen Engeland en Frankrijk, kon men, volgens het *Nieuwsblad*, nu zonder gevaar voor den staat, vooral ook op justitie, bezuinigingen maken.

Bij het verminderd krijgsgevaar behoefde men nu vijf hoven, zes regtbanken en twaalf kantongeregten minder.

Zekerlijk, zoo eenige tak van bestuur kostbaar is, het is die van de regterlijke magt. Met eene karige, zeer karige bezoldiging heeft men hare leden voorzien, doch hun aantal zoo groot gemaakt, dat de kosten buiten alle verhouding staan tot het nut, dat zij te weeg brengen.

Van dit gebrek lag echter de schuld niet bij de wetgevende magt, die zoo veel hoven invoerde; maar de schuld lag in de grondwet. In art. 180 beveelt deze, dat in *elke* provincie een hof zal moeten zijn, en staat alleen als *uitzondering* toe, dat één hof zich over meer dan eene provincie uitstrekke. In *elke* provincie één hof, is regel; over meer dan eene provincie één hof, is dan uitzondering. Waar regel en uitzondering tegen elkander overstaan, spreekt het wel van zelf, dat de uitzondering niet dan een zeldzaam voorkomend geval zijn kan. Is het dan geene verkrachting der grondwet, wanneer men, door vijf hoven van de elf op te heffen, de uitzondering met den regel gelijk stelt? Een of twee hoven kan men misschien, behoudens de grondwet, afschaffen; vijf nimmer; want aldus heft men den regel, door haar gesteld, op, verijdelt haar duidelijk *bevel*.

Dezelfde zwarigheid bestaat niet bij de regtbanken en kanton-geregten. Hun getal kan ongetwijfeld bij de wet beperkt worden, zelfs meer dan het voornemen der ministers schijnt te zijn.

Wij houden de bepaling van art. 180 der grondwet, dat een hof in *elke* provincie wil, voor hoogst nadeelig; nadeelig niet enkel uit een financiëel oogpunt, maar ook nadeelig voor de bediening van het regt. Dat bevel geeft aan den geest van provincialismus voedsel in een punt, waar dit het nadeeligst werken kan. Het maakt het aantal van regterlijke ambtenaren zoo groot, dat men verwachten moet, dat het meerendeel niet eens uit middelmatige menschen bestaan zal. Het welzijn van het land vordert, dat het onder de eerste punten behoore, welke men bij eene herziening der grondwet veranderen zal. Doch nog bestaat deze; nog moeten hare voorschriften heilig geëerbiedigd worden, en hij, die haar overtreedt, dewijl hij hare bepalingen afkeurt, is even zeer te beschuldigen als hij, die, uit anderen hoofde, tegen hare beginselen handelt. Die bezuiniging zoude een nieuw bewijs zijn, hoe men bij ons met de grondwet speelt.

Buitenlandsche berigten.

TURKIJE.

Van de grenzen, 31 mei. Na eenige tegenkanting had *Kara Georgewitsch*, op de voorstellingen van *Hafiz*-pacha, toch eindelijk het besluit genomen, om zijne afstands-verklaring in te zenden. Zij werd den 16den dezer naar Konstantinopel gezonden, zonder dat iemand, behalve de onmiddelbaar daarbij betrokkenen, van de zaak kennis bekwam. Eerst met den Turkschen post van den 24sten vernam men te Semlin en te Belgrado, dat die akte van afstand reeds te Konstantinopel aangekomen was. *Hafiz*-pacha heeft nu tevens met den jongsten post uit de hoofdstad depeches ontvangen, ten gevolge van welke hij aan *Wutschitsch* en *Petronowitsch* verkondigd heeft, dat zij beide te Konstantinopel te verschijnen en hun gedrag te verantwoorden hadden, onder bedreiging dat zij, zulks niet doende, als landverraders beschouwd en behandeld zouden worden. Tevens raadde hij hun, deze reis nog binnen vier en twintig uur te aanvaarden; doch *Wutsitsch* maakt nog geene toebereidselen, om aan dit bevel te voldoen, als in het algemeen om voor het oogenblik Servië te verlaten. De heer *van Lieven*, die het Konstantinopel moet verlaten hebben, wordt thans met elken dag te Belgrado verwacht; hij zal nogtans slechts korten tijd in Servië vertoeven en onverwijld naar Weenen voortreizen.

DUITSCHLAND.

Rastatt, 6 juni. De vreesselijkste aller misdaden, een vadermoord, is in onze omstreek gepleegd geworden. De gehuwde burger *Sebr. Reuther*, te Plettersdorf, verviel met zijnen hoogbejaarden vader, die buitendien met een ligchaams-gebrek behebt was, in twist, vergreep zich handdadig aan den grijsaard met vuistslagen en voetschoppen op eene zoo gruwelijke wijze, dat de mishandelde reeds na weinige uren onder groote pijnen den geest gaf. De onnatuurlijke vlood terstond uit het ouderlijke huis, werd echter door de gendarmerie vervolgd en heden gevankelijk herwaarts gebragt.

OOSTENRIJK.

Weenen, 7 juni. Heden verlaat de alhier geresideerd hebbende Turksche gezant onze stad en vertrekt, aan boord van eene stoomboot, langs den Donau naar Konstantinopel, om er den hem opgedragen post van reis-effendi, of minister van buitenlandsche zaken, te aanvaarden. — Deze dagen is de leening van 40 millioen, van welke zoo dikwerf gesproken is, met de bankiers-huizen *Rothschild*, *Eskeles* en *Sina* tegen 107 gesloten geworden.

Den 8sten. Naar men verneemt is het nieuwe toltarief door Z. M. den keizer reeds goedgekeurd en zal met den 1sten november dezes jaars in werking komen. De wijzigingen en verminderingen der inkomende regten zijn, naar men verzekert, over het algemeen van zoodanigen aard, als een vrijzinniger handels- en nijverheids-stelsel, in overeenstemming met de gebiedend vereischte bescherming der inlandsche voortbrengselen van landbouw en fabrijkvlijt slechts immer aan de hand kan geven. Eene verdere vermindering van het invoersregt op gesponnen garens is wel is waar ondoenlijk gevonden, en wel omdat hetzelve nu onlangs reeds zoo aanmerkelijk verminderd geworden was, dat met name de fabrijken, die gewoon waren de fijnere soorten derzelve te leveren, gedwongen waren zich op de vervaardiging der grovere toe te leggen. Strekijzer zal eenen geringeren tol betalen. Dure artikels, bij voorbeeld ultramarin, die nu ook binnenslands goed vervaardigd kunnen worden, hebben buitengemeene verminderingen van regten ondervonden.

ENGELAND.

Londen, 14 juni. Lord *J. Rusell* heeft in het Lagerhuis alweder een voorslag gedaan om de wetten op den invoer van vreemde granen in comité te onderzoeken, en tevens een plan ontworpen, waarin het stelsel van een vast regt, en dat van eene klimmende en dalende schaal, welke het vaste regt in sommige omstandigheden zou vervangen, als vereenigd waren. De heer *Villiers*, en andere voorstanders der afschaffing van alle inkomend regt op de granen, wilden het voorstel wel behandeld zien. Sir *R. Peel* zeide daarentegen dat de behandeling in comité tot niets leiden zou, dewijl zelfs de oppositie, welke in twee groote partijen verdeeld is, het daarover nimmer eens zou worden. Het kwam tot eene stemming, waarbij honderd vijf en veertig leden zich voor, en tweehonderd vier en veertig leden tegen de motie verklaarden, zoo-

dat die, even als talrijke vroegere van dergelijken aard, verworpen is. Echter valt het niet te loochenen dat de minderheid daaromtrent telkens eerder toe- dan afneemt.

In Ierland duurt de beweging onder de troepen en het aanwerven van recruten voort; ook is te Limerick en elders de voorzorg genomen om alle buskruid, dat in handen van particuliere verkoopers was, naar de magazijnen der artillerie over te brengen; maar van verdere openbare verstoring der rust is nergens iets naders vernomen. Te Dublin was men echter niet gerust over eene groote vergadering der leden van het conservatief genootschap, welke aldaar heden gehouden moest worden, om maatregelen van zelfsverdediging te nemen, uit hoofde velen de hooge regering te zwak en toegefelijk jegens de anti-unionisten achten. Van den anderen kant wordt te Liverpool veel lood voor rekening der laatstgenoemden opgekocht, vermoedelijk om daarvan kogels te gieten.

FRANKRIJK.

Parijs, 14 *junij*. De heer *Garnier Pages* heeft gisteren bij de afgevaardigden de aandacht der Kamer gevestigd op de noodzakelijkheid van eene conversie der renten, als eenen der voornaamste maatregelen, die men zou kunnen aanwenden, om op het budget het evenwigt tusschen de ontvangsten en uitgaven te herstellen.

De minister van financiën geeft ten antwoord, dat een minister van financiën een zoo gewigtig vraagstuk geen oogenblik uit het oog kan verliezen; maar dat hij zich evenwel niet kan verbinden, om reeds bij de volgende jaarzitting een ontwerp van wet hierover ter tafel te brengen.

Parijs, 15 *junij*. Langs buitengewonen weg wordt uit Madrid van den 10den dezer het volgende gemeld. De menigvuldige besluiten, welke de officiële courant dagelijks afkondigt, schildert beter dan iets anders de administratieve moeijelijkheden, waarin het kabinet verkeert. Nimmer zijn de ordonnantiën zoo talrijk of zoo doormengd geweest; men behandelt alles daarin, financiën, letterkunde en wetenschappen, staatkunde, enz. Het is duidelijk, dat, indien *Mendizabal* eenig geld heeft gekregen, hij dit niet anders kan hebben bekomen, dan bij wijze van voorschot van het huis *Rothschild*, op de mijnen van Almada. Het schijnt stellig te zijn, dat de familie *Coburg*, welke op dit oogenblik te Lissabon is, niet naar Madrid zal komen. Men verhaalt allerlei geruchten wegens zekere huwelijks-plannen. De waarheid dien aangaande is, dat bijaldien herhaaldelijk stappen (en deze zijn gedaan) bij den hertog *van Saksen Coburg* zijn gedaan, die zich op dit oogenblik te Lissabon bevindt, deze stappen tot dusverre geen resultaat hebben opgeleverd. Het aanstaande vertrek van den heer *Scott* uit Madrid laat geen twijfel wegens dat van den heer *Aston*; men gelooft, dat hij Madrid in den loop van junij zal verlaten. Hij zal denkelijk niet door eenen nieuwen Britschen gezant vervangen worden; zullende de secretaris der legatie de zaken tijdelijk waarnemen.

Binnenlandsche berigten.

's Gravenhage, 15 *junij*. Heden heeft in de zitting van het provinciale geregtshof van Zuid-Holland de heer mr. *L. Metman*, in zake *J. C. van Stenis*, beschuldigd van vergiftiging, breedvoerig de verdediging van den beschuldigde voorgedragen. In deze pleitrede heeft de verdediger als 1ste punt betoogd, dat het regtens wetenschappelijk niet gebleken is dat de heer *Mouthaan*, ten gevolge van het gebruiken van spijzen, waarin zich arsenicum bevond, was overleden. Tot staving daarvan heeft pleiter zich niet alleen beroepen op de verklaringen van den geneesheer *Sarphati*, in deze zaak als getuige à décharge opgetreden, maar ook op verschillende andere autoriteiten.

Ten aanzien van het 2de punt wil pleiter aannemen, dat de heer *Mouthaan* door arsenicum gestorven is; doch dan is, vervolgens pleiter, nog niet bewezen, dat de beschuldigde de dader is, van de gepleegde vergiftiging. Bij het betoog van dit 2de punt, heeft pleiter onderscheidene aanwijzingen, door het openbaar ministerie in het midden gebragt, trachten te wederleggen. Ten 4 ure in den namiddag is deze zitting geëindigd, zullende morgen de verdediging in deze zaak worden voortgezet.

In de rede van den advocaat-generaal heeft vooral het volgende grooten indruk bij het publiek verwekt:

Treffend was het, toen Z. E. A. aan het vierde punt genaderd, aantoonde, dat de beschuldigde, tijdens hij het laatst en wel eenige dagen vóór diens overlijden, bij zijnen oom *Mouthaan* had gelogeerd, eene zeer onaangename woordenwisseling met hem gehad had, ter zake van het ter leen vragen van *twee duizend gulden*, waarbij *Mouthaan* moet hebben opgemerkt, dat hij, door telkens geld te leenen aan de familie zijner vrouw, zijne eigene familie niet te zeer mogt benadeelen. Dat de heer *Mouthaan* daarop verstoord, bleek en bevende de de kamer had verlaten, en de meid last gaf den heer *van Stenis* uit te laten, hetgeen zij altijd gewoon was zelf te doen, en, in weerwil dat zijne vrouw hem toeriep: *Mouthaan, wil je van Stenis niet uitlaten?* deze laatste kortaf antwoordde: *neen!* en bij herhaling riep: *Jaantje! laat mijnheer van Stenis uit.* Z. E. A. staaft met het getuigenis van den geneesheer *Rentink*, die niet alleen de geneesheer, maar ook de vriend des huizes, en toen daar aanwezig was en met den beschuldigde het huis of de kamer van *Mouthaan* schijnt te hebben verlaten, dat, toen hij (de heer *Rentink*) tegen den beschuldigde zeide: *De oude heer is van daag wat moeijelijk*, deze heeft geantwoord: *Hij is een slechte bliksem, een gemeene hond, hij is niet waard dat hij leeft!* Z. E. A. zegt bij herhaling en met nadruk, dat, hoe grievend ook, hij de eigen woorden des beschuldigden heeft gebezigd. Procureur-generaal merkt verder op, dat de beschuldigde alzoo zeer ontevreden het huis zijns ooms heeft verlaten, en zich weder naar Utrecht begeven. Dat hij aldaar omstreeks 9 uur in den avond is aangekomen, en, zoo als uit het getuigenis van *van Spanje* blijkt, zich ten 10 ure het vergif heeft aangeschaft.

's Gravenhage, 16 *junij*. Men verneemt, dat de werkzaamheden der Kamers, waarschijnlijk na de behandeling van het ontwerp, betrekkelijk de uitgifte van nieuwe schatkist-biljetten, hetwelk morgen bij de Tweede Kamer in beraadslaging zal komen, weder voor eenigen tijd — men spreekt van eene maand — zullen worden geschorst, en dat in dien tusschentijd de nieuwe ontwerpen van wet, betrekkelijk de staatsbegrooting voor 1844 en 1845, in gereedheid zullen worden gebragt.

Assen, 15 *junij*. Men verneemt, dat de betrekkingen tusschen de regering en de permanente commissie der maatschappij van weldadigheid weder zijn hersteld, ten gevolge van een met die instelling aangegaan nieuw contract, hetwelk door den koning is goedgekeurd.

† *Arnhem*, 17 *junij*. » Aangezien de heer dr. *Menssert*, oculist van Z. M. den koning, zich thans alhier bevindt en bereid is om aan de nadere aanvragen te beantwoorden, — zoo wenscht men de daarbij belanghebbenden te berigten, dat hij, volgens nader gemaakte bepaling, zich naar *Cleef* zal begeven en aldaar *maandag* en *dingsdag*, den 19den en 20sten junij, in het logement van *Robbers*, in den Diergaarde, zal verblijven; waarna gemelde oog-arts bij zijne terugreis, *donderdag* en *vrijdag*, den 22sten en 23sten dezer, te *Nijmegen*, in het hôtel *Place Royale*, bij den heer *Rubs*, zal vertoeven. Wij vertrouwen alzoo den hulpbehoevenden geene ondienst te doen, door hun met de komst van dezen zoo algemeen beroemden *oculist* bekend te maken, alwaar dan ook die ooglijders en blinden, welke hem verlangen te consuleren, hem daartoe bereid zullen vinden.

— Op hunne reize van Stuttgardt naar 's Gravenhage, hebben HH. KK. HH. de prins en prinses *van Oranje*, met hoogstderzelver zoon en gevolg, den nacht van den 14den op den 15den dezer, in het logement *de Zon* alhier, doorgebragt.

Ingezonden stukken.

Korte aanmerkingen en losse gedachten, met betrekking tot staatkundig-financiële onderwerpen.

(*Vervolg van no.* 117.)

Wanneer men hier en elders de uitstekende bekwaamheden van mannen hoort roemen, die bij vele gelegenheden niets anders dan onkunde, gebrek aan ondervinding en roekelooze voortvarendheid toonen, zoo herinnert men zich onwillekeurig, dat in de jaren 1830 en 1831 niet slechts dagbladen, maar ook leden van de volksvertegenwoordiging in België den majoor KESSELS als den NAPOLEON van onzen tijd deden voorkomen.

Wie van een land met eene bevolking van eenige millioenen zielen beweert, dat het geene mannen bezit, met de vereischte bekwaamheden toegerust om met goed gevolg aan het hoofd der zaken te kunnen worden geplaatst, of dat hen, die voor de taak geschikt zijn, de goede wil ontbreekt, die belastert dat land. Want, zoo ver zoude het alleen kunnen komen, wanneer alle wetenschappelijke opvoeding onderdrukt of alle vaderlandsliefde gesmoord was. Zulke ruige laster gaat doorgaans van hen uit, die er voor betaald worden, om de middelmatigheid op te vijzelen en de door haar begane feilen te verdedigen.

De afdeelingen der Staten-Generaal zijn onlangs aangenaam verrast geworden met het berigt van de uitgifte (reeds vóór de rente-betaling van april) der resterende zes millioen gulden vijf pCts. schuld, die zoo geleidelijk en met zoo veel discretie was geschied, dat zelfs de scherpziendste handelaren niets daarvan hadden bespeurd. In de hoop op beter, moeten de concessionarissen zich bij deze gelegenheid met eene winst van naauwelijks driemaal honderd duizend gulden hebben vergenoegd, indachtig aan het spreekwoord: Kleine winst, zoete winst.

Men wil weten, dat de Leviathan der beurzen reeds een half dozijn reizen naar Brussel en 's Gravenhage gedaan heeft, om de Nederlandsche financiële aangelegenheden in orde te brengen. Daar hij nu, zoo men wil, even als TALLEYRAND, voor elke zoodanige reis een douceur van een millioen voor zich wil terug gelegd zien, zoo mag men in allen ernst vragen: Ware het in het belang der betrokkene partijen niet veel wenschelijker, den Leviathan spoedig te vrede te stellen, dan door vermenigvuldiging van deszelfs reizen de eischen al hooger en hooger te doen oploopen?

De Mozaïsche wet, die zoo vele goede voorschriften behelst, legt aan de belijders der Israëlitische godsdienst de stellige verpligting op, om van elke door hen verworvene winst één tiende gedeelte aan minderen af te staan. Elke overtreding dier verpligting wordt met de zwaarste straffen bedreigd. Men weet nog niet, ten wiens behoeve de groote Israëlitische bankier het tiende gedeelte (*Mazor*) der millioenen winst zal afstaan, welke uit zijne overeenkomsten met de Nederlandsche regering zullen voortvloeijen.

Aanzienlijke Belgische handelshuizen gaan er mede voort, hunne correspondenten tot deelneming in de nieuwe leening van tachtig millioen gulden 2½ pCts. Belgische schuld aan te sporen, welke binnen kort, door de contractanten met het Nederlandsch bestuur, te Brussel zal verkrijgbaar gesteld worden. Volgens hunne berigten is de geheele zaak tusschen den grooten Parijschen bankier, de groote Brusselsche maatschappij en den grooten Nederlandschen financier sints lang geschikt, en wordt de toestemming der Staten-Generaal, ook na de verwerping der eerste conversie-wet, als iets, dat van zelf spreekt, beschouwd.

Overigens zijn, gelijk trouwens bij de meeste aangelegenheden, die in het geheim behandeld worden, zoo ook omtrent de voordeelen, aan den afkoop der Belgische schuldvordering verbonden, de meeningen zeer uiteenloopend. Sommigen beweren, dat deze voordeelen slechts zeer matig zijn en voeren ten bewijze aan, dat de ondernemers, wel verre van de negociatie voor zich alleen te beoogen, veeleer bereidwillig aangeboden hebben om één tiende, of, indien het vereischt wierd, zelfs een grooter gedeelte der leening, gedurende een of zelfs twee jaren, tegen den oorspronkelijk vastgestelden prijs, tot vrije beschikking der onderhandelaren te houden, terwijl alle eventuële nadeelen voor rekening van hen, de ondernemers, blijven.

Anderen verzekeren, dat de vreemde bankier en de vreemde maatschappij zeer ontevreden zijn over den aard en de wijze, hoedanig men hunne zoo gewigtige belangen bij de conversie-wet verdedigd heeft. Voor de door hem beloofde hoogst aanzienlijke gratificatie hadden zij vrij wat meer verwacht dan eenige reizen tusschen de hoofdstad en de residentie, en eenige onbeduidende vertoogen; die beiden op niets uitliepen. Men wil daarmede in verband brengen [illegible] gaanden twist, dezer dagen tusschen een [illegible]amsch advokaat en een Amsterdamsch dagblad gerezen.

Het zoude niet kunnen bevreemden, wanneer bij eene volgende gelegenheid de Parijsche bankier of zijn vertegenwoordiger in Nederland zelve de pen opvatte, en de directeuren der Belgische maatschappij en de leden der Tweede Kamer in persoon omtrent hunne ware belangen kwamen onderrigten.

De tegenwoordige heer chef van het departement van financiën was, gelijk men algemeen verzekert, zonder eenige noemenswaardige middelen, toen hij deze hooge betrekking aanvaardde, en zal, gelijk meer dan één van deszelfs voorgangers, zijnen schoonsten roem daarin zoeken; om eene plaats, welke zoo veel gelegenheid aanbiedt van zich te verrijken, zonder middelen weder te verlaten. Hem is de voldoening genoeg, geheel vrijwillig de meest mogelijke orde en klaarheid in 's lands financiën gebragt, de uitgestelde schuld op de meest loijale en regtvaardige wijze ingetrokken, voor onzen kleinen staat de onschatbare gunst van den grooten wereldbankier verworven, het land tot eenen nimmer gekenden trap van welvaart verheven, aan de algemeene zaak bewezene diensten met ruime hand beloond, daarvoor met vreemde regten getooid en op zijne borst de zoo wel verdiende schitterende eereteekenen der magtigste koningen van Europa vergaard te hebben. Velen zijn van meening, dat daarin eene groote geruststelling voor de staatsschuldeischers gelegen en het land gelukkig te achten is, welks lot van zulk een man afhangt!

Wanneer in onzen tijd, zonder dat er eenige belangrijke staatkundige gebeurtenis of eenige crisis in de koopmans-wereld plaats heeft, de publieke effecten van eenen staat gestadig dobberen, zoo wordt men in de verzoeking gebragt, onbekwaamheid, intrigue of nog erger in het beheer der financiën van dien staat te onderstellen. Met zekerheid mag men uit de geweldige slingeringen afleiden, dat de administratie van [illegible] staat het vertrouwen der bezadigde renteniers [illegible].

Bij de verdediging van het begraven ontwerp tot (zoogenaamde) regeling van 's rijks openbare schuld, heeft men zich veel moeite gegeven, om eene scheidslijn te trekken tusschen de lessen van hetgeen men de school en hetgeen men de beurs heeft gelieven te noemen. Of er wezenlijk verschil tusschen dezer beiden oordeelen over het ontwerp heeft kunnen bestaan, blijve hier in het midden gelaten. Dan zoo veel staat vast: Er zijn lieden, die en de school, en de beurs, tot het onderwerp van eene naauwgezette studie hebben gemaakt, en anderen, die van beiden even weinig verstaan. Dit belet evenwel de laatsten niet, om in het openbaar over de zaak te schrijven en te spreken.

De ongeborene turven uit den Amstelveenschen middelpolder.

Onafgebroken hebben de veenbazen, uit alle oorden des rijks, Jeremiaden aangeheven wegens de ondragelijke belastingen op den turf, aan den minister van financiën, aan de Staten-Generaal zijn vruchtelooze, tallooze petitiën ingezonden, de bodemlooze schatkist kent geene consideratiën; die niet kan of verkiest te betalen, kan de vruchten van zijne zorgen, van zijne vlijt, onder toezigt der administratie, op het open veld, tot ergernis van uitgeteerde en verarmde natuurgenooten, verbranden.

De regering schijnt niet te willen verstaan, dat er in alles, ook in turven, kwaliteit bestaan en schapen moeten, het kost wat het wil, over eene en dezelfde kam geschoren worden. Kwaliteiten te klassificeeren en de bestaande vormen der wet te wijzigen, zou nadeelig op de schatkist werken; of de veenderijen en hare eigenaren opgeofferd worden, daarover bekommert zich de regering niet. Geld is de leus, en van [illegible] dan van geld kan er sprake zijn.

[illegible] intusschen groeit het misnoegen aan; maar sedert de Edelmogende heer J. W. VAN DAM VAN ISSELT een der hoofdeigenaren van den Amstelveenschen middelpolder geworden is, bestaat bij een ieder [illegible] hoop op betere dagen.

Bij de discussiën over de conversie-wet heeft ridder [illegible] DAM, — zoo als het een echt leenwenridder betaamt, [illegible] daat voor de regering gestreden; de Nederlandsche [illegible]ering, die zoo gaarne het goede met milde hand [illegible]ont, zal zich voorzeker op het aanzoek van den [illegible]wen veenbaas erkentelijk betoonen. Wij hebben hier reeds in voorraad dronken van vreugde gedronken aan die zelfde soort van Duranteau-wijn, waarvan men in de Arnhamsche Courant zoolangs schreef, dat een zekere wijnkooper binnen Amsterdam, om de redactie van een veel gelezen wordend blad te paaijen en tot zwijgen te brengen, in zijne kelders eene gevoelige ruimte van twee ankers had gemaakt.

De Nederlandsche natie schijnt geheel gedenaturaliseerd; eigenbelang staat tegenwoordig, in alles en bij een ieder, groot en klein, op den voorgrond. Ridder VAN DAM schijnt zijn belang ook niet uit het oog verloren te hebben; waarom zouden de veenbazen niet, van diezelfde gevoelens, hun eigenbelang boven het belang der bodemlooze schatkist achten.

Veenbaas VAN DAM zeide in de vergaderzaal der Staten-Generaal: »Het was een, door moedwil of onkunde »onvergenoegd gemaakt, het was een bedrogen volk; »het was eene beroofde en beroofde schatkist, die de »tweede WILLEM, bij de aanvaarding van zijne regering »heeft gevonden." Die pleiter voor de volksbelangen durft; gelukkig dat er slechts een lid van de oude regering in de Kamer tegenwoordig was; de vergaderzaal zouden anders veel naar eenen Poolschen rijksdag kunnen gezweemd hebben.

Of men beweert, dat ridder VAN DAM niet zeer ridderlijk uit de rijen der oppositie is weggeloopen, en of men beweert, dat de ongeboren turven uit den Amsterdamschen middel-polder hem wat te krachtig in het hoofd gewerkt hebben, — al die gesprekken zijn voor ons veenbazen van geene waarde; de magtige invloed en goede vriendschap met de ministers zijn ons boven alles waard. Worden wij door père VAN DAM geholpen, dan planten wij, ter zijner eere, de vermaarde Hollandsche, naast de gezegende Oranje-vlag, boven de turfschuren, en roepen met groot gejuich: *Hoera! Oranje boven! leve de ridderlijke veenbaas* VAN DAM VAN ISSELT!

Eenige zuchtende en krijtende Veenbazen.

Iets over de vermindering onzer Provinciale Geregtshoven.

De dagbladen berigten ons, dat bij den raad van state een voorstel van wet aanhangig is ter vermindering van het bespottelijk getal onzer geregtshoven, nadeelig voor eene goede regtsbedeeling en schadelijk voor de schatkist. De poging tot vermindering verdient allen lof. De wijze op welke men dit doel wil bereiken, meriteert alle afkeuring. Het is zoo, men beschouwt de instelling der hoven als geschied bij eene bijzondere wet, en, op dat beginsel voortredenerende, komt men tot het besluit, dat men bij eene gelijke wet het getal hoven kan verminderen. Oppervlakkig gaat die syllogisme op, maar in het wezen der zaak is een gewigtig beginsel gemoeid, dat op niets minder nederkomt dan op de beslissing der vraag, of de grondwet eerbied verdient en opvolging dan of die is een *nudum praeceptum*, waarvan men naar eigen goeddunken al dan niet kan en mag afwijken. De bepaling toch van een hof voor *elke* provincie berust op eene uitlegging der grondwet, herig bestreden en aangevallen, maar toch aangenomen en goedgekeurd en gesanctionneerd door de drie magten van den staat. De interpretatie, aan de grondwet gegeven, is dus autentiek en legaal. Het is aan de orde van den dag, om van eene *oude* en *nieuwe* regering te spreken. Aan de eerste wijt men alle feilen en voor de laatste bedingen mannen als VAN DAM VAN ISSELT, SCHOONEVELD en VAN NES het brevet van onfeilbaarheid; — maar de interpretatie, ten deze aan de grondwet gegeven, uitgegaan van de *vroegere* regering, is bezegeld door de *tegenwoordige*, die onlangs zijn, op grond van die uitlegging, aan Noord-Holland en Limburg een hof gegeven. En nu zal men, als bij toeverslag, op eens komen aankondigen: neen, die vroegere uitleg was eene dwaling, gedeeld door *al* de magten van den staat; maar nu hebben wij eene geheel tegengestelde lezing en dezer dagen begrijpen wij de grondwet geheel anders. Onpartijdigen, het is waar, hebben welligt nooit anders kunnen lezen, dan dat een hof [illegible] gewest een hof mogt bestaan; — [illegible] applicatie, gesanctioneerd van de hoogste magten, mag men de grondwet in geenen anderen zin lezen, dan in dien van een hof voor elk gewest.

Gaat men dus met de vermindering door, zonder eene *verandering in de grondwet*, dan vraag ik vrijmoedig [illegible] bescheiden, waar zal het heen met den eerbied voor de grondwet, van daag zoo geïnterpreteerd en morgen weder anders begrepen? Dat maakt de staatkundig-maatschappelijke banden geheel los, — dat is *alle* beginsel verloochenen, om ten slotte op de klippen eener volslagen anarchie te stranden. Ik weet wel, men deinst terug voor eene herziening der grondwet. Het is verkeerd; want — om een beeld te gebruiken — het is den dood verkiezen boven het leven. De vrees zal ons de nederlaag geven maar de moed ons de overwinning zou verzekeren. Kunstig schijnt de voordragt zamengesteld, want het ontwerp is gebouwd op eene berekening om eene *waarschijnlijke* meerderheid te verkrijgen door aan die gewesten een hof te verzekeren, welke de *meeste* leden tellen in de vergadering der Staten-Generaal. Die kunstgreep verdient geene aanmoediging; want zij is gebouwd op het stelsel *van den sterksten*. De regering zal dit stelsel toch niet willen zien uitgebreid en toegepast? De voordragt, zonder gepaard te gaan met eene herziening der grondwet, zal getuigen van weinig nadenken en van beginselloosheid. Nu toch eenmaal de strijd van provincialismus zal aanvangen, had men eene vermindering van gewesten even goed en meer consonnant met het geheele stelsel (zoo er een is) kunnen voordragen.

In allen gevalle, de regering moet het voorbeeld geven van den hoogsten eerbied voor de grondwet te koesteren; want daarin ligt hare kracht en het vertrouwen, aan haar geschonken. Zij verbeurt beiden, zoo zij zich minder aan haar gebonden acht en zoo zij speelt met de wettige uitleggingen, meer dan eens door de bevoegde en hoogste magten aan hare bepalingen gegeven. Ergo: *geene vermindering van hoven zonder eene herziening der grondwet. Het plegtanker onzer onafhankelijkheid mag niet een roer worden, à bon plaisir te keeren en te wenden.*

Bewaarders der grondwet! ziet toe op het pand, u in bewaring gegeven!

9 juni 1843. *Dixi.*

Art. 144 der Grondwet.

Art. 144. »Aan de staten der provinciën wordt opgedragen het verkiezen van leden voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in of buiten hun midden, en zoo veel doenlijk *uit alle de oorden van hunne provincie.*"

»*Uit alle de oorden van hunne provincie.*" Dit voorschrift was wijs en regt, [illegible] de vertegenwoordiging volkomener te maken en de uitdrukking van den algemeenen volkswil of volksgeest te [illegible]deren.

In hoe verre wordt dit voorschrift opgevolgd? Zuid-Holland geeft daarvan geen aanprijzenswaardig voorbeeld. Van *twaalf* leden, die zij in de vergadering der Staten-Generaal telt zijn er *acht* of *negen*, — ergo $\frac{2}{3}$ of $\frac{3}{4}$ — uit de residentie gekozen. Mag men dit noemen, de voorschriften der grondwet op te volgen?

Als de kroon of de regering zoo partijdig of eenzijdig handelde, zou men dan van die handeling geen punt maken van grieven? Maar zal het dit nu niet zijn, omdat die keuze uitgaat van eene vergadering van provinciale staten? Inderdaad, de grondwet is bij ons een boek, te veel ter zijde gelegd, te weinig gelezen en te schaars gebruikt. De weinige eerbied, die ten onzent voor de wetten bestaat, is de oorzaak van het minder vinden bij ons volk van dien *public spirit*, dien de Engelsche natie, ook bij zeer gebrekkige instellingen, in stand houdt; die voor haar eerbied en ontzag inboezemt, en die bij elk volk zoo hoog noodig is, om aanzien te erlangen, zijne onafhankelijkheid te bewaren en zijne magt uit te breiden.

De gegeven herinnering moge volstaan om ook dit voorschrift der grondwet beter op te volgen. De regering niet alleen, — ook de overige magten zijn gebonden aan de grondwet. De eene zoo wel als de andere hebben haar plegtig bezworen! Men vergete dien eed niet!

9 juni 1843.

Mijnheer de Redacteur!

Indien UEd. de goedheid heeft onderstaande regelen te plaatsen, dan gaat zulks vergezeld van eene vriendelijke uitnoodiging aan uwe geachte confrères, uitgevers van andere dagbladen, om dit stuk mede op te nemen en er alle mogelijke publiciteit aan te geven, ten einde het publiek toch, eindelijk, eens worde bekend gemaakt met de praktijken en wijze van exploitatie, onder begunstiging en aanmoediging van het gouvernement, omtrent de zoogenaamde (NB.) koninklijke Nederlandsche loterij. Alle vrienden van naauwgezetheid en eerlijkheid worden mede uitgenoodigd om

de hand te leenen aan het verijdelen der vereenigde pogingen, die tegen aanstaanden maandag wederom zullen in het werk worden gesteld, wanneer weer, als uit eenen bijenkorf, alle handlangers, gewijd en ongewijd, zullen uitvliegen om zich wijd en zijd te verspreiden, ten einde de natie, of de daartoe aanlegde benden, weêr het net over de ooren te halen, en de duizenden van loten aan den man te brengen. Ongelukkig land, dat voorduurend belast moet zijn met zulk eene plaag, met eenen last, die niets als ongeluk voortbrengt, waarvan nog nooit het nut betoogd is, en waarvoor nimmer iemand gevonden is kunnen worden, om haar tegen alle gedane en te doene aanvallen te verdedigen. Ongelukkige Nederlanders, die zien moet en zien zult, dat binnen weinige dagen zich weder een aantal wel gekleede heeren uit Amsterdam en 's Hage begeven naar Rotterdam, van daar naar Noord-Braband, Zeeland, Gelderland, Zuid-Holland, enz., in een woord, die geene plek zullen ongemoeid laten, om te zien of er nog geld is, ten einde daarvoor de koninklijke Nederlandsche loterij, rood-gedrukte strookjes papier, vooraf geraamd op een verlies van kapitaal, die goed-betalende Nederlanders in de maag te stoppen.

Bekend met alle aanverwante onderdeelen, derzelver ondersteuning en toelating, gegrond op de goede trouw der contribuërenden, zoo wordt het meer dan tijd, dat alles worde aangewend, om het publiek oplettend te doen zijn op dat schandaal der Nederlandsche en onder den dekmantel der koninklijke protectie begunstigde zoogenaamde loterij. Verscheidene artikelen zullen er noodig zijn om te doen zien, dat het hoogst noodig en zedelijk gebiedend is, dat de minister van financiën eene ellendige anderhalve ton van het budget schrappe, verkregen ten koste van het misleid publiek, na een aantal slagtoffers te hebben gemaakt, die, onwetend en goedwillig, en familie en toekomst hebben opgeofferd; door, met andere woorden, begoocheld te zijn door eene vrijpas, afgegeven door eenen commissaris des konings; eene vrijpas, om te kunnen indringen in de antichambre van den gentilhomme, in het boudoir eener adellijke vrouw of in de nederige woning eens daglooners, — alles is wat de Nederlandsche loterij betreft. Af . . . . . gedekt door een koninklijk schild, ondersteund door de kunstmatige rangschikking en inweefselen der intriguanten. Wie schrikt niet bij het denkbeeld, om bij de eerst volgende trekking, op het Binnenhof te 's Gravenhage, alle individuën arm en ongelukkig te zien, welke door die ellendige loterij rampzalig gemaakt zijn, en aan de andere zijde hare handlangers in weelde en voorspoed lust en leven najagende, ellendelingen, gecostumeerd trots den elegantsten man van smaak.

Het eerste artikel van ons zij dus gewijd aan eene oppervlakkige kennisgeving van het bestaande. Mogt, voor als nog, onze waarschuwing niets uitwerken, — dan behouden wij ons voor, het publiek later met alle intrigues bekend te maken, zonder aanzien des persoons, en gevallen en daden ter beoordeeling van haar wereldkundig te maken, die voorzeker eene schaduw te meer aan de regering zal berokkenen, zoo door het toelaten als begunstigen van een aantal daden in den loterij-handel, die tot schande en oneer voor haar, door den in- en uitlander beoordeeld zullen worden. De wijze hoe en waardoor het debiet der loterij wordt bevorderd zal door ons worden opgegeven. Het publiek moet weten, dat een lot, bij den ontvanger-generaal niet meer dan *f* 160 kostende, door kunstenarij haar voor *f* 200, zegge tweehonderd gulden, wordt aangesmeerd. Waartoe zijn kunstloten noodig? — Uwe onderdanen in het spel brengen, is hen ongelukkig maken. Hoe vele familiën beklagen zich niet over de bezoeken dier heeren, toegerust met het stalen embleme, geauthoriseerd te zijn en belast van wege den heer gouverneur, ter bevordering en verspreiding van het debiet der loterij. Heb als regeerder, die voor het heil uwer onderzaten te waken heeft, uwe onderdanen lief. Bewijs eene menschlievende daad aan haar, — ruim de loterij op. Gij zult een goed werk verrigten; die paar gulden op uw budget zullen zich toch wel vinden. Aan vele huisgezinnen zult gij rust verschaffen. Geen spel, maar werkzaamheid moet de oorzaak van ons fortuin zijn.

Veranderd moet het worden of er gebeurt iets meer bepaald. Helaas! de exploitatie dezer ongelukkige industrie wordt thans zoo verre gedreven, dat zelfs een groot aantal onbevoegden, en ondanks het sedert eenige weken gegeven bevel van den minister van financiën aan splitters, om toe te zien, dat zij geene loten als aan gedelegeerden afgeven, die ook zonder de noodige authorisatie al die bedrijven uitoefenen zonder verlof en ten spot der plaatselijke politie, die daarvoor en daartegen moest waken. — Wil nu het gouvernement niet voor het heil zijner onderdanen zorgen, dan is het den daarmede bekende ten pligt, alle middelen bij de hand te nemen, om te verhoeden dat ons niet langer het geld worde uit den zak geklopt.

H. H.

Burgerlijke Stand.

TE ARNHEM,

Van 9 tot en met 15 Junij.

Gehuwd: A. Labots met M. Baerends. — B. Hermus met G. Janssen. — J. J. Sluiter met A. J. E. M. Hoogeveen.

Bevallen: M. A. Phillipse, geb. Schuurman, D. — J. van Manen, geb. Cornelissen, D. — A. E. W. Besseling, geb. Bruns, Z. — W. Huiberts, geb. Velkikker, Z. — M. van Amelsfoort, geb. Vos, Z.

Overleden: J. B. Berndsen, 1 j. 3 m. — Doodgeb. Z. van S. Franken en P. G. Sellg. — T. Alderkamp, huisvrouw van A. Wolters, 49 j. — P. van den Ende, weduwe van A. Malder, 70 j. 5 m. — M. E. IJzselman, 13 d. — T. Rijssemus, 2 j. 9 m. — R. H. J. Schregardus, 8 m. — H. J. Brus, echtgenoot van M. E. Lacet, 27 j.

TE NIJMEGEN,

Gehuwd: J. H. Peters met M. E. Jansen. — J. L. Reisch met M. Penders. — D. Bas Backer met J. M. A. P. barones van Heeckeren van Bransenburg.

Bevallen: J. Franssen, geb. Geenen, Z. — H. Hegman, geb. Bosch, Z. — M. Janssen, geb. Cremers, D. — M. Hopman, geb. Derks, D. — W. Frickel, geb. Neijn, D. en Z. — H. Klinkenberg, geb. Ockers, D. — A. Daams, geb. Hoogveld, Z. — M. J. de Wolf, geb. Behrends, D. — J. Smits, geb. Nieuwenhuis, D. — J. Rambach, geb. Gabriels, Z. — E. Hijmen, geb. Swartjes, Z.

Overleden: P. Arens, geb. Kniest, 51 j. — D. van Haaren, geb. Nieussen, 73 j. — H. Jacobs, 69 j. — A. Hiltz, 84 j. — T. Cloosterman, 6 j. — R. C. T. Lastman, 9 m. — P. Zaat, 7 j. — H. Ariens, 23 j. — B. Laree, 8 j. — C. Bakker, 74 j. — T. Rossen, 65 j. — M. Okkers, 65 j. — Doodgeb. Z. van . . . Hesseling en A. Bevel.

TE ZUTPHEN,

Gehuwd: H. van Stuijvenberg met A. Jochems. — G. P. C. baron van Heeckeren met C. H. barones van Haarsolte.

Bevallen: W. E. M. Tadama, geb. van Doorninck, D. — A. Zevenboom, geb. Willemsen, D. — G. van Veelen, geb. Barlo, D. — G. Meerstadt, geb. van der Linden, Z.

Overleden: F. H. van Slets, 74 j. — H. Lindeman, geb. Haezebroeck, 73 j. — C. Spelkereef, 24 j. — B. Messing, 10 j.

TE TIEL,

Gehuwd: Geene.

Bevallen: W. Stam, geb. van der Kolk, D. — G. J. ten Bosch, geb. de Ridder, D. — A. Spierings, geb. van den Heuvel, Z. — E. de Weijer, geb. van Zomeren, D. — W. van Baal, geb. van Mook, D. — D. M. Campagne, geb. Bor, D.

Overleden: J. Hijmans, 10 m. — G. H. C. van Demmeltraadt, 2 j. — L. van den Berg, 2 j.

Advertentiën.

Marktprijzen.

Arnhem, *16 Junij 1843.*

*Oude Wei*t van *f* 0.00 tot *f* 0.00; *Nieuwe Weit* *f* 8.30 tot *f* 9.25; *Rogge* van *f* 7.00 tot *f* 7.50; *Boekweit* van *f* 0.00 tot *f* 0.00; *Garst* van *f* 0.00 tot *f* 0.00; *Duitsche Haver* van *f* 0.00 tot *f* 00.00; *Voerhaver* van *f* . . . tot *f* 3.20; *Witte Boonen* van *f* 00.00 tot *f* 00.00; *Paardeboonen* van *f* 5.70 tot *f* 0.00; *Graauwe Erwten* van *f* . . . tot *f* 0.00; *Groene Erwten* van *f* 0.00 tot *f* 0.00; *Erwten* van *f* 0.00 tot *f* 0.00; *Koolzaad* van *f* 00.00 tot *f* 00.00; *Aveelzaad* van *f* 00.00 tot *f* 00.00; . . . van *f* 00.00 tot *f* 00.00; *Aardappelen* van *f* 1.50 tot *f* 2.00; *Boter* van *f* 0.55 per pond.

Waterhoogte te Arnhem.

Den 17 Junij 3 El 9 Palm 8 Duim; gevallen . . .

(*Zie verder het Vervolg.*)

Vervolg van de
Arnhemsche Courant,
van Zondag den 18den Juni 1843.

Regtswezen.

Provinciaal geregtshof van Z.-Holland.

Zitting van 8 juni.

Voorzitter Mr. BRAND.

Zaak van J. C. VAN STENIS.

(*Vervolg van no. 136.*)

22. JAKOB MORTIER, directeur der diligence-onderneming van VAN GEND en LOOS, te 's Gravenhage, verklaart, dat VAN STENIS nu en dan die stad bezocht; dat hij alsdan steeds de gewoonte had, bij hem aan het kantoor te komen; dat den 1sten october jl. de diligence, op het gewone uur, des avonds ten half tien ure, van Utrecht is aangekomen; dat hij toen van de bestellers vernomen heeft, dat VAN STENIS onder de passagiers was; dat hij den volgenden dag van de bestellers vernomen heeft, dat VAN STENIS er beschonken had uitgezien; dat de conducteur DRESSELHUYS, die vrijdag, de hoedendoos van Utrecht had medegebragt; dat de besteller, der diligence bij hem als eerlijk en trouw bekend staat; dat het destijds zeer druk met bestellingen was; dat uit dien hoofde de hoedendoos dien dag wat laat was bezorgd; dat VAN STENIS dikwerf geschenken overzond aan zijnen oom MOUTHAAN; dat de pakketten, van den beschuldigde afkomstig, gewoonlijk van adressen voorzien waren; dat VAN STENIS zondag, 2 october 1842, ten 2 ure bij hem gekomen was, om een pakje te bezorgen, waarin zich, naar de grootte en den aard van het pak, een spiegel scheen te bevinden; dat aan dat pak een brief gehecht was, gerigt aan de vrouw van VAN STENIS; dat VAN STENIS toen met eene witte kiel gekleed was; dat VAN STENIS hem toen den dood van zijnen oom heeft bekend gemaakt en wel op de volgende wijze: *je zal zeker wel vernomen hebben, dat oompje dood is*; dat hij die woorden op eenen onverschilligen toon uitsprak; dat wanneer hij toen verhaald had, dat zijn oom in zijne armen gestorven was; dat VAN STENIS ook zeer koelbloedig gezegd had, nog niet te kunnen vertrekken, *daar hij oom eerst moest begraven*, of, zoo als getuige weinige dagen na het voorval verklaard heeft: *dat hij den oude er nog eerst moest onder helpen stoppen;* dat hij, getuige, op eene even schertsende wijze, tot den beschuldigde gezegd had: *was tante nu ook maar dood, dan was je binnen;* dat de beschuldigde, toen, even als altijd, zeer koelbloedig was; dat de brief, die door den beschuldigde gebragt werd, om naar Utrecht te worden verzonden, later uit naam der politie werd teruggehaald; dat het pak, waaraan de brief gehecht was, den vorm van eenen spiegel had, maar dat het getuige niet bekend is, of er zich werkelijk een spiegel daarin bevond; en dat de brief later is teruggebragt en met het pakket verzonden is.

De beschuldigde heeft op de verklaring van dezen getuige geantwoord, dat hij zich niet meer herinnert, waar hij den brief geschreven heeft; dat hij gelooft, dit ten huize van zijnen oom MOUTHAAN te hebben gedaan; dat hij de lijkschouwing niet heeft bijgewoond, omdat dezelve te lang zou duren en dan de brief niet zou verzonden zijn; en dat zijne tegenwoordigheid bij die schouwing niet gevorderd werd, daar hij er toch niets aan kon doen.

De voorzitter maakte den beschuldigde opmerkzaam, dat er genoegzame tijd geweest was, om den brief vooruit te bestellen, ... zoo er verder ... bevestigt de vroeger door hem afgelegde verklaring omtrent de gesprekken, door VAN STENIS aan hem, betrekkelijk het overlijden van zijnen oom in zijne armen, enz. gehouden.

Hierop wordt gelezen het volgend proces-verbaal, den 2den october jl. ten stadhuize opgemaakt:

Proces-verbaal.

Aangezien de heer VAN STENIS zich niet, volgens zijne belofte, had doen vinden bij de lijkschouwing van zijn oom, welke dezen namiddag ten twee ure zoude plaats hebben; — en aangezien de genomene informatiën in het logement het Keizershof medebrengen, dat die heer in den afgeloopen nacht ten een ure pogingen heeft aangewend, zoo men dacht, om dat logement te verlaten, hebben wij hem opgezocht en denzelven op de Kleine Groenmarkt gevonden.

Voor ons komende, heeft hij opgegeven genaamd te zijn J. C. VAN STENIS, oud 55 jaren, logement- en stalhouder, wonende op Vreeburg te Utrecht, en hebben wij hem bekend gemaakt met hetgeen ten huize van MOUTHAAN was voorgevallen, alhoewel daarvan reeds door onzen collega onderrigt; en heeft hij ons verklaard, na hem vooraf bekend te hebben gemaakt, dat men sporen van vergiftiging in het ligchaam van zijnen oom had ontdekt: »dat hij niet kan veronderstellen, dat er vergif in de taart, inhoudende zwezerikken en morilles, zoude kunnen geweest zijn; dat de koperen kastrol, waarin die taart is gebakken, *bliksems goed vertind is*, en *dagelijks in gebruik is;* dat op jl. vrijdag, toen zijne huisvrouw de taart in de keuken gereed maakte, daarbij tegenwoordig was de keukenmeid; dat niemand anders aan de overgezonden taart en aan de deeg de handen geslagen heeft dan hij en zijne huisvrouw; dat zij ook de zwezerikken en morilles heeft gereed gemaakt; dat er geen deeg meer over was om van die taart te proeven; dat zijlieden ook dien dag geen morilles of zwezerikken hebben gegeten; dat zijne huisvrouw de taart gebakken en vervolgens in eene hoedendoos ingepakt, heeft toegedaan, met een touw gebonden en met lak verzegeld heeft; dat hij het adres aan MOUTHAAN heeft geschreven; dat die hoedendoos met de diligence van half vier ure uit Utrecht door hem herwaarts is gezonden; dat hij den conducteur aanbevolen heeft, die doos voorzigtig te behandelen; dat, na verloop van een dag hij met zijne huisvrouw afgesproken heeft naar den Haag te gaan, *om te zien hoe ze het maken zouden, ten gevolge van het eten van de taart;* dat hij op gisteren namiddag ten half vier ure met de diligence uit Utrecht is gereden, niettegenstaande in de stad zoodanig een felle brand woedde, dat er twee fabrieken in lichtelaaije vlam stonden, alleen om een hondje, dat hij zijn oom beloofd had, zelf te brengen; dat zijne tante daarbij tegenwoordig was, toen zijn oom hem zulks aanbeval, hetwelk nu veertien dagen geleden is; dat hij gister avond ten negen ure alhier aankomende, dadelijk naar het huis van zijn oom is gegaan, en aldaar met denzelven eene flesch wijn gedronken heeft; dat zijn oom niets mankeerde; dat hij volstrekt niet braakte; dat zijlieden over oude zaken gesproken hebben; dat zijn oom op zijne vraag hem zeide, dat de taart zeer goed had gesmaakt; dat dezelve *kwart over* elf ure eerst onpasselijk is geworden; dat zijn oom toen eene benaauwdheid van belang kreeg, die zoodanig toenam, dat hij ten half een ure in zijne armen stierf; dat hij hem nog vóór zijn dood heeft toegediend eenig gerstenwater, waarbij nog eene hem onbekende jufvrouw tegenwoordig was; dat bij zijne komst daar ten huize de notaris VAN STAVEREN, uit Delft, met deszelfs huisvrouw aanwezig was, die met een rijtuig in den namiddag herwaarts was gereden en van daar door een buurman gehaald was; dat hij vervolgens den overledene heeft laten liggen en naar het logement het Keizershof is gegaan, alwaar hij nog eene halve flesch wijn en eene boterham met vleesch genuttigd heeft;

Dat hij ten huize van zijn oom niet kon slapen, vermits zijn oom en tante gewoon waren zamen in een bed te liggen, doch nu door ziekte twee bedden gebruikten; dat bij het verlaten van het huis zijne tante en de dienstmeid tamelijk wel waren; dat hij, in het logement komende, den dood van zijnen oom niet heeft bekend gemaakt; dat hij ten één ure naar bed is gegaan en dezen morgen ten zeven ure is opgestaan, en, na twee waterbroodjes te hebben genuttigd, zich naar het sterfhuis begeven heeft, als wanneer hij zijne tante eenigzins benaauwd (kortademig) en de meid tamelijk wel vond; dat hij tot 12 ure aldaar is verbleven en zich vervoegd heeft tot den heer RIKKERS in de societeit op den hoek van de Houtstraat en in het koffijhuis Belvedère op het Buitenhof, in welke huizen hij niet lang is verbleven, vermits het hem overal zoo stil voorkwam; *dat het ongelukkig is, dat de dienstmeid van de taart gegeten heeft; dat zijlieden daarop niet hebben gerekend omdat de taart zoo lekker was; dat de oude lui die taart voor hun hadden moeten houden, en van dezelve niet aan de meid hadden moeten mededeelen; dat hij met zijne vrouw was afgesproken, per diligence te schrijven;*

Dat de doctor RENTINCK hem heeft gezegd, dat zijn oom aan eene beroerte was overleden, waarvan hij, declarant, de volle overtuiging heeft.

Verder verklaarde hij, dat zijn neef, VAN SPANJE genaamd, apotheker, wonende op den Steenweg te Utrecht, hem *arsenicum* leverde voor het verdrijven van ratten; dat dit arsenicum gemengd is met spek; dat die apotheker zulks, nu een half jaar geleden, voor het laatst had gereed gemaakt en dat dit *arsenicum*, met het spek vermengd, staat in zijn, declarants, huis op een bord tusschen eene plank en het plafond van eene der voorkamers, het uitzigt gevende op de publieke straat; nader verklaart hij, nu veertien dagen geleden, door denzelfden neef nog hetzelfde te hebben doen gereed maken en door hem op de bedoelde plaats is nedergezet; dat hij zelf het arsenicum, met spek vermengd, nader op drie plaatsen op den zolder tusschen planken in de plafonds der voorkamers op borden heeft geplaatst;

Dat zijn huis belast is met eene hypotheek, af te lossen naar zijn goedvinden; dat hij berekent *f* 30,000 van dien oom en tante te moeten erven, als zullende eene tonne gouds nalaten, en dat zijne huisvrouw erg op het geld gesteld is.

Aan ELISABETH BLOM, huisvrouw van den ongelukkigen J. MOUTHAAN, hebben wij afgevraagd of het waarheid is, dat haar neef met den hond herwaarts is gekomen, of dat hij denzelven gezonden heeft? welke ons tot antwoord gaf: »dat hij het hondje medegebragt had;" verder antwoordde zij op onze vraag, dat zij zich niet herinneren kon, dat haar man aan den neef gezegd heeft, dat hij het hondje zelf zou brengen, doch dat het evenwel mogelijk is.

J. C. VAN STENIS is het met ons volkomen eens, dat, volgens den inhoud van den hierna te melden brief, en volgens de afspraak met zijne huisvrouw gemaakt, *in de door hem overgezonden taart arsenicum is geweest; en dat* MOUTHAAN *ten gevolge van het eten van die taart is overleden, en deze zijne huisvrouw en de dienstmeid daaraan nog lijdende zijn.*

Van J. C. VAN STENIS vernemende, dat hij per diligence van VAN GEND EN LOOS, heden namiddag ten 4 ure, aan zijne huisvrouw had geschreven, hebben wij, met diens goedvinden, den brief van die diligence doen terughalen; die brief is van den volgenden inhoud:

»'s *Hage*, 1 October 1842.

Lieve beste, oom MOUTHAAN heeft dezen nacht een beroerte gehad en heeft het tijdelijke met het eeuwige verwisseld; tante en de meid zijn ook hard ziek, doch, geen gevaar, zoent kleine eens regt hartelijk voor mij.

Verblijve voor altoos uw liefhebbende KEES.

(*get.*) J. C. VAN STENIS.

(Toegemaakt met rood lak, dragende een afdruksel van een cachet, waarop schijnen gegraveerd te zijn de letters *J. W.*, met eene kroon boven de letters.)

J. C. VAN STENIS heeft opgegeven in Fransche dienst te zijn geweest en als officier den slag bij Moscou te hebben medegemaakt; nader is gebleken, dat dezelve als chirurgijn-majoor heeft gediend.

Wij hebben denzelven in provisionele bewaring in de kamer van politie genomen, hem stellende ter beschikking van de bevoegde autoriteit.

Na voorlezing hebben wij deze acte met J. C. VAN STENIS onderteekend.

's Gravenhage, 2 october 1852.

De Commissarissen van Politie,

(*get.*) WALDECK.

» J. BEHR.

(*get.*) J. C. VAN STENIS.

De namen der personen, bij het afsterven aanwezig, zijn: jufvrouw GILDER, wonende op de Prinsengracht, POLONIA RIEDEL, wonende mede aldaar no. 14, en de notaris VAN STAVEREN, met zijne huisvrouw.

Alles volgens verklaring van J. C. VAN STENIS.

(*get.*) WALDECK.

23. JOHANNES ABRAHAM WALDECK, commissaris van politie te 's Gravenhage, bevestigde al hetgeen in het bovengemelde proces-verbaal vervat is. De vragen aan VAN STENIS gedaan, de gesprekken met hem gehouden, het opgemaakt proces-verbaal, alles was door hem geschied met zijnen collega BEHR. Zij hadden den beschuldigde in de kamer van politie ten stadhuize voorloopig in hechtenis gehouden, nadat hij, getuige, den heer RIKKERS onder vier oogen gevraagd had, of er eenig vermoeden van vergiftiging bestond, hetgeen door dien heer bevestigend was beantwoord. Het bovengemelde proces-verbaal was den beschuldigde bij herhaling voorgelezen. Bijna al de verklaringen, die door VAN STENIS gedaan zijn, waren het gevolg geweest van vragen, door hem, getuige, aan denzelven gerigt. De houding van den beschuldigde was steeds geweest als van iemand, die wat veel had gedronken, immers *après boire* was. Een lagchend wezen werd steeds bij hem opgemerkt. De beschuldigde had onder anderen, op de deswege tot hem gerigte vraag, toegestemd, dat er arsenicum in de taart kon geweest zijn, en dat zijn oom MOUTHAAN, ten gevolge van het gebruik derzelve, overleden zou zijn.

VAN STENIS had bij de confrontatie, die er den 5den october met den heer BEHR en hem, getuige, bij den regter-commissaris gehouden is, toegestemd, dat het proces-verbaal de zuivere waarheid behelsde. Het eenige oogenblik, dat VAN STENIS zich eenigzins gevoelig betoonde, was dat, toen getuige hem vraagde, of hij ook goederen medegebragt had, om, wanneer een zijner slagtoffers mogt overleden zijn, het ter aarde te bestellen.

De beschuldigde verklaart zich van het proces-verbaal niets meer te herinneren. De voorzitter laat dit voor het oogenblik in het midden, doch merkt op, dat het alsdan bevreemden moet, dat wanneer hij zich den inhoud van het proces-verbaal niet meer te binnen brengt, hij, beschuldigde, toch op een paar punten van hetzelve gemeend heeft te moeten terugkomen. De beschuldigde geeft te kennen, dat hij, door de inhechtenisneming, geheel van zijn centrum geraakt was.

De verdediger van den beschuldigde het woord gevraagd hebbende, zegt hoofdzakelijk: »Na het afleggen der verklaringen van den laatsten getuige, acht ik mij verpligt een verzoek aan het hof te doen, en zal ik tevens de vrijheid nemen, een paar opmerkingen te maken. De verklaring van dezen getuige is hoogst gewigtig, en welligt de belangrijkste in dit geheele raadselachtige regtsgeding, geenszins omdat verdediger vreest, dat daaruit door het hof eenige punten van veroordeeling geput kunnen worden, maar omdat dezelve eene belangrijke bijdrage zal zijn tot het leeren kennen van het temperament of karakter van dezen man, dat zonderling en buitengewoon is, doch tevens den sleutel geeft van veel, 't welk anders onoplosbaar zou blijven. Volgens het voorgelezene proces-verbaal toch zou de schuldigde gesproken hebben van het zenden van eene casserol. Het is intusschen uit alles gebleken, dat daarvan nooit eenige questie geweest is. Hij heeft gezegd, dat de vrouw en de meid de pastei hadden gereed gemaakt. De waarheid is, dat de pastei door

de beide personen niet in gereedheid gebragt is, maar dat en de ragout en de korst, door andere personen, buiten 's huis, waren gereed gemaakt. Bij de commissarissen van politie, bij wie hij zich op dat oogenblik in hechtenis bevond, ging hij verhalen opdisschen van de wijze, waarop zijn oom gestorven was. In zijne armen zoude hij den laatsten snik gegeven hebben. En hij is bij het overlijden van zijnen oom niet tegenwoordig geweest. Hij zoude zijnen oom zelfs nog garstenwater hebben toegediend, en echter is ook dit geheel bezijden de waarheid. Alles lost zich daardoor op, dat hij verward geraakt was over het noodlottige gevolg van het geschenk, dat naar 's Hage was gezonden. En nu vraag ik het, zegt de verdediger, of uit zoodanig proces-verbaal, dat op zulke gronden steunt, en hetwelk opgemaakt is naar aanleiding van verhalen, die blijkbaar strijdig zijn met de waarheid, gewigt genoeg gehecht kan worden, om daaruit argumenten te ontleenen, tot schuldig-verklaring van zulk een man. Reeds is het gebleken, en het zal nog verder in den loop van dit regtsgeding kennelijk worden, dat hetgeen ik zoo even zeide, het karakter of het temperament van dezen beschuldigde de sleutel is van veel, dat raadselachtig schijnt. Ik zal thans niet treden in een verder onderzoek nopens de waarde, aan het opgemaakt proces-verbaal te geven. Ik zal ook niet uitweiden over het regt van arrestatie, waarvan de commissarissen gemeend hebben gebruik te mogen maken. Ik zal even weinig nagaan, in hoe verre het wenschelijk te oordeelen zou zijn, dat zoodanig regt bij de wet wierd toegekend. Ik wil aannemen, dat de commissarissen van politie, in dit geval, van hunnen ijver hebben doen blijken. Maar ik verzoek aan het hof, dat het gebruik make van het regt, hetwelk bij art. 181 Wetboek van Strafvordering aan hetzelve is toegekend, en wel om ook den persoon te hooren, die op dat belangrijke oogenblik ten stadhuize aanwezig was, doch zich niet onder de gedagvaarde getuigen bevindt, namelijk den commissaris van politie BEHR. Ook deze heeft het proces-verbaal onderteekend, en het hooren van denzelven zal welligt kunnen bijdragen, om op te helderen, hoe de man zich in de eerste oogenblikken voordeed. Hoe zonderling de beschuldigde zich toch, van den aanvang af, mogt hebben vertoond, ik houde mij overtuigd, dat hij niet is de moordenaar van zijnen oom, van zijnen weldoener en beschermer. Ik ben stellig verzekerd, dat, wanneer hij niet in de eerste dagen was in hechtenis genomen en verhoord, wanneer hij aan zijn denkvermogen den geregelden loop had kunnen geven, hetgeen bij hem uiterst langzaam gaat, hij dan voorzeker geene zulke verhaaltjes aan de commissarissen van politie zou hebben opgedischt, en dit op een oogenblik, dat, zoo als men beweert, zijn oom aan het doodelijk vergift zou bezweken zijn; dat de beschuldigde hem zou hebben toegediend. Voorzeker, indien hij had vergiftiging bedoeld, zou hij zich wel wachten ... zich zelven in de grootste moeijelijkheden en verwikkelingen te brengen. Tevens verzoek ik het hof, dat, ingeval hetzelve aan het door mij te kennen gegeven verlangen mogt vermeenen te kunnen voldoen, het, op grond van art. 191 Wetboek van Strafvordering, bevele, dat de commissaris van politie BEHR, buiten de tegenwoordigheid van zijnen ambtgenoot WALDECK, worde gehoord.

De voorzitter verklaart, dat het hof morgen op het gedane verzoek deszelfs beslissing zal mededeelen.

24. LAMBERT CORNELIS VAN STAVEREN, notaris te Delft, verklaart, dat de beschuldigde tot mede-executeur in den boedel van zijnen oom en tante benoemd was; hij deelt mede hetgeen hem bekend is nopens de geldelijke betrekkingen, die er tusschen den overleden heer MOUTHAAN en den beschuldigde hebben bestaan. Hij gaf te kennen dat VAN STENIS bij de aanschouwing van het lijk stiller was, dan gewoonlijk. — De beschuldigde zeide, na het afleggen van deze getuigenis, dat hij altijd zijne geldelijke verpligtingen jegens zijnen oom stipt en behoorlijk had voldaan.

De verdediger van den beschuldigde merkt op, dat hij onderscheidene brieven in zijn bezit had, die door MOUTHAAN of zijne vrouw aan VAN STENIS gezonden waren, en die belangrijke punten behelsden, nopens het zenden van geschenken naar 's Gravenhage, en ten aanzien van de door hem te verrigten commissie bij de heeren VAN DAM. Hij verzocht, dat het hof, op grond van art. 181, Wetboek van Strafvordering, de overlegging en voorlezing van deze stukken zou bevelen.

Het hof zou ook dienaangaande in de volgende zitting deszelfs beslissing doen kennen.

Nog verlangt de verdediger aanteekening in het proces-verbaal van de verklaring, door den laatsten getuige afgelegd, dat de beschuldigde zich, des zondags morgens, ten huize van MOUTHAAN niets met de zaken bemoeide; dat de houding van VAN STENIS niets bijzonders uitdrukte, maar dat hij bij de aanschouwing van het lijk stiller scheen. — Hiervan verleent het hof acte.

Zitting van 9 junij.

De voorzitter geeft te kennen, dat het hof, voldoende aan het verzoek des verdedigers, beveelt, dat de commissaris van politie BEHR zal worden gedagvaard, om tegen morgen ochtend ten 10 ure voor het hof te verschijnen, ten einde in deze zaak getuigenis der waarheid te geven, en dat de commissaris van politie WALDECK zich alsdan in de kamer der getuigen, maar niet in de teregtzitting bevinden zal.

Nog deelt de voorzitter mede, dat het hof de overlegging van de door den verdediger geleverde brieven inwilligt, en derzelver voorlezing gelast; zullende zij bij de processale stukken worden gevoegd, en van een en ander in het proces-verbaal aanteekening worden gehouden.

Deze brieven zijn van den volgenden inhoud:

I. Op het adres staat:

23 Octb. 38.

Mijn Heer
de Heer J. C. VAN STENIS,
23 Oct. 38 Utrecht.

Beste Neef en Nicht. 2 woorde zijn genoeg om UEd. te doen weten dat de ossehaas ons is geworden, dat 2 japonnen, de hoed en het boek er bij waren behoef ik UEd. wel niet te zeggen, maar hoe wij alwaar Eens zullen smullen, dat is wat anders. het is een baas van Een haas daar hij ingezeten heeft moet al Een heele baas zijn geweest, hij zal schoon te pas komen Eenig VAN STAVERENS wagt wij binnen korte dagen ten onzend. ik heb hem gisteren een visiet gebragt, wij hebben veel heel veel van UEd. gesproken, heb U ooren niet getuit, ik heb van het zoo schoone weer gebruik gemaakt, zoo een wandeling is goed voor zoo een Jonge Kerel Tante kreegde wat thuis, en was verblijd dat ik maar het huijs verliet. zij zeg dan ben ik hem al weer voor een dag kwijt, want een oud knorrepot is niet aardig, en ik kon er tog niet aan helpen; de conducteur zegt mij UEd mij morgen Een paar woorden zoudt schrijven. dit zie ik al weer met verlangen te gemoet. ik heb niets bijzonders te melden, anders als dat wij bij voortduring een goede welstand zijn genietende, hoop diezelfde goede tijding van UEd te moog ontvangen. zijt overigens hartelijk van ons gegroet. doet het ook aan die 2 die wij altoos vermelde. en zijt wel verzekert dat wij met achting zijn

Uwe Waarde Oom en Tante
(*get.*) MOUTHAAN.

II. Op het adres staat:

Schaage 18 Decemb.

Aan Mejufvrouw
Mejufvrouw VAN STENIS
in handen.

Lieve Betje!

Meld mij eens of Uw met u lieve man mee komt, u zal mij groot plazier doen, want wie weet of het niet dee laatsten van ons zijn geweest zoo gijsje niet u post waar kunne nemen dan bestelle wij een koes en laate Uw maandagge morgen naar de diellezen brenge.

en uw lieve man blijt daar nog bij ons. ik hop dat het lukke mag.

daar komme nog 2 goeie vrinde van ons, en de heer en mevrouw VAN STAAVEREN wij zijn in onwetendheid of wij alles zulle krijgen waar mij man om geschreeve heeft omdat ik de sweeserikke voor een volla van moet gebruike, en wat vooruit klaar moet maken, en als u het kan nog een kroppie slaa.

mij man heft mij op het oogenblik gezegt, dat hij aan de waage geweest is, en nog een boodschap mee geven heft aan de conducteur.

In haast in het geheim beste neef en niegt blijve met agting

Uw lieve Tante
(*get.*) MOUTHAAN.

III. Op het adres staat:

31 Maart 42.

Mijnheer
de Heer J. C. VAN STENIS
Utrecht.

Beste Neef en nigt.

Twijfl niet of IJZENDAG zal UEd den brief ter hand hebbe gesteld en teevens gezegd mij te hebben ter hang gesteld een en ander dankbaar voor de kievietseijeren wij hebben er met smaak van gebruikt, maar welk een ontsteltenis gaf ons het berigt van het overlijden van STEKEL. zoo heb gij hem den inhoud van mijn voriege niet kunnen meededeele. het is voor de kinderen een groot verlies, en het zal UEd weder veel moeijenissen verwekken, heden morgen een brief van communicatie van ontvangen. ook reeds beantwoord. hoope dat deze UEd alle in eene goede welstand moge geworden, wij genieten van voortduring eene goede gezondheid. verwagte nu maar de tijding, bettie, wanneer gij overkomt gij ziet alles gereed omhels en blijven wij als altoos U liefhebbend Oom en tante.

(*get.*) MOUTHAAN.

IV. Op het adres staat:

30 April 42.

Mijnheer
den Heer J. C. VAN STENIS
Utrecht.

Beste Neef en Nicht.

de Blijdschap was groot door UEd. schrijven ons te doen weet dat gij Lieve Betje op morge in ons midde hoop te komen met den zoon. niet hoope dat er verhindering in den weg zullen zijn gekomen. ik hoop u zelfs in persoon met eene koets te koom afhalen omdat het te verreweg is met den zoon te draage. Tante telt de ure al van u komst, wij genieten eene redelijke welstand ontvangt deze met hetzellde voorregt, en gelooft ons zoo als altoos

U liefhebbende Oom en Tante
(*get.*) MOUTHAAN.

Tante verzoekt een pond Teeranties. 6 Savonette Een pond harde zeep. Als de baars goed is 12 stuks dan zal ik eens smulle keesje.

V. Op het adres staat:

9 Septemb. 42.

Mijnheer
de heer J. C. VAN STENIS.
Utrecht.
9 Sbb. 42.

Beste Neef en Nicht.

Ik ben, ter neergelegd op het mededeeling der mij ter kennisse gebragt van den heer A. VAN DAM zijne verwijdering een te kort van die som. ik heb ƒ 8000: à 5 pt. op zijn naam ingeschreeve op het Grootboek, weeat zoo goed en informeerd U Eens of dat ook onder het te kort begreepen is, zoo ja, wat in zulk Een geval gedaan, zoo dat eens voor mij verlore waar, dan zoude ik op mijn ouden dage nog moete gaan mij brood bij de goede mensch vraage En deeze zoude mij dan wel Eens kunnen segge, waarom heb gij zoo goed vertrouwend geweest, En hierop zoude ik moeten zwijgen, want ik had grooten schuld voor mijn zelfs, die KNIJF, ken ik mij niet voor den Geest brenge, maar die Mijnheer VAN DAM waar Een trost heer, maar nu een schurk zegd mij zoo spoedig moogelijk wat ik te risiekeere heb met mijn ƒ 8000. Effekte op zijn naam op het Grootboek ingeschreeve ter mijner gerustelling, verblijd dat gijliede alle zoo welvaarende zijt, omhelsd den zoon Groet de familie van UEds. toegeneegene Oome en Tante dewelke redelijk welvaarende zijn en UED KEESIE op een 18.e Deezer hoope in een Goede welstand te ontvange. blijve voor altons Oome en Tante.

(*get.*) MOUTHAAN.

Verlangend zie ik te gemoet de zuster gedraagenge dat alles mondeling, wat zegt gij van KOBUS. Jufvr WEIBEL Groet UEds, ook GOTHARF zijn zeer welvarende.

VI. Op het adres staat:

11 Sepbr. 42.

Mijnheer
den Heer J. C. VAN STENIS,
Utrecht.

Beste Neef en Nicht!

UEd. geëerde op gister avond wel ontvang, ik had geen tijd dezelve te beantwoorden, om U mij dank te betuige voor de zoo goede genoome moeitens.

Reeds had ik mij hier aan en handelhuys ter informatie vervoegd. En aldaar kreeg ik de gerustelling, zoo als gij mij ook meld, ter mijn informa dat er geen swarigheid voor mij bestond, alzoo er zelfs op het Grootboek waare ingeschreeven. Egter ter nog meerder verzekering mijner gerustelling, zend ik UEd. hiernevens de ... stukke die nog in mijn bezit zijn, zoo er verder meerder toe vereyscht word, wees alsdan zoo goed, mij het met ommegaand te doen weete, in hoe verre het noodig is, UEd. eene procuratie te over zenden, om meerder spoed in het werk te stellen, zoo het noodig is de stukken over te zenden, heb ik dezelve in een pak den conducteur REZEKRAD ter hand stellen, met de coupons, die op pr. october betaalbaar zijn, het geval van dien VAN DAM, maakt mij het leeve niet vrolijker, zoo lang ik niet meer verzekering van de zaak heb ingewonne, wij zullen het best hoope.

Hope dat deeze UEd. in een goede welstand mooge ontvang, het zal van daeg dag wel geen theedrinkers geev op Jaffa, zoo doende zult gij lieve BETTIE de brief wel eens aan Juf WEIBEL zelfs bezorge, gaat dan den erve opvolger met U meede, geeft hem dan eens hartelijke kus van zijn oud Oom en Tante.

Het zal wel veel genoege geeve UEd eens te zien. En het is niet te betwijffel, dat mijn geschrijf haar Ed. aangenaam waar. Zij de een treuw harte goede vriendin, jufvr. WEYBEL groet UEd. wel. En wij zijn zoo altoos U liefhebbende Oom en Tante MOUTHAAN, die eene redelijkk welstand zijn genietende, vele groete aan de familie, hoort gij niets van GEERT VAN HEES, van de KOBUS, hoope den 18e iets te hoore, bevreemd dat wij in geheel een jaar niets van gehoord hebben, van Cattendregt, geen mensch gezien.

(Hierna volgt de bovenbedoelde nota.)

Certificaat 5 pCt. Nat. Werkelijke Schuld ANTONIJ VAN DAM en HERMAN VAN DAM, no. 120 - 119 - 118 - 117 - [illegible] - 115 - 114 - 113.

Vertoond en geregistreerd bij de directie van het grootboek der 5 pCt. Nat. Schuld.

Amsterdam, 23 Mei 1832

(*get.*) V. DOORN,
Verificateur.

VII. (Geen adres.)

Waarde Neef en Niegt!

Mag ik zoo vrij zijn, om U te vragen, om zoo goed voor onsele zijn, een bietje van U slags te stuerre, doet daarin een zolpetsie en een klein stukkie pekel, en wat vair u van kis. ik heb tog vlees, die groote trommel, doet dan in de koekkies eene zoete appelje of wat.

Nu ik niet over het huishouwe gaat, heb ik nies geen proovie op mag doen, ik ben bedroeft dat er snee gevallen is. Ik zeg nu zal mijn neef niet komen, ik wens wat mij man u schrijve zal wens ik van harte hetzelfde, blijve met achting

U liefhebben Tante,
(*get.*) MOUTHAAN.

25. Wordt gehoord de getuige H. E. HOORNENBURG, huisvrouw van den beschuldigde VAN STENIS, (wordende zij, om de betrekking, waarin zij tot den beschuldigde staat, alleen tot toelichting gehoord). Zij verklaarde, dat VAN STENIS des dingsdags te voren naar 's Gravenhage was gegaan; dat hij des woensdags te Utrecht is teruggekeerd; dat hij zich vervolgens des zaturdags, 1 october, weder naar 's Gravenhage begeven heeft; dat hij haar des woensdags had gezegd, dat oom gaarne een *vol au vent* zou eten; dat daarbij zwezerikken moesten gevoegd worden; dat het voor de eerste keer was, dat oom en tante zoodanig verlangen te kennen hadden gegeven; dat VAN STENIS dadelijk, toen hij van 's Gravenhage terugkeerde, dat verlangen had kenbaar gemaakt; dat, daar hij gezegd had, dat het er niet dadelijk op aan kwam, eerst donderdag de pastei in gereedheid werd gebragt; dat de ragout besteld was, maar dat VAN STENIS ten overvloede door het zenden van den knecht met een briefje zorg gedragen had, dat de zwezerikken niet zouden worden vergeten; dat VAN STENIS wel gezegd heeft, dat de korst besteld was, maar dat hij niet te kennen gegeven had, dat hij dit zelf had gedaan; dat de korst in den loop van den middag, door een loopjongen van DENTZ, in eene doos geplaatst, aan huis gebragt is; dat de ragout door de schoonzuster van den kok, ten huis gebragt is in eene terrine met een deksel er op; dat zij een en ander geborgen heeft in een kastje, waar porcelein stond, hetwelk in de zaal aanwezig was; dat de man, te huis komende, de pastei gezien heeft; dat dezelve in een gemberpotje geplaatst werd; dat zij een paar lepels van de ragout geproefd en niets hoegenaamd nadeeligs daarvan heeft ondervonden; dat de pot behoorlijk met hooi in de doos is ingepakt, zoodat alle schudding onmogelijk was; dat zij de doos heeft toegegespt; dat er dien avond niemand meer in de zaal geweest is; dat de kindermeid dien avond niet is te huis geweest; dat de keukenmeid nooit in de zaal komt en de knecht niet in huis vernacht; dat er op dat tijdstip slechts een persoon in huis logeerde, die zich ongesteld bevond; dat de woning des nachts behoorlijk werd gesloten; en dat zij erkent, haar man des vrijdags morgens, toen de paarden voor de diligence gespannen werden, te hebben toegeroepen, dat hij om de verzending van de hoedendoos naar 's Gravenhage moest denken. Zij verklaart verder, dat en des donderdags avonds, den 22sten september, van haar oom MOUTHAAN een brief gekomen is, waarbij VAN STENIS uitgenoodigd werd, eene oproeping van schuldeischers bij te wonen; dat VAN STENIS te kennen gaf aan die uitnoodiging te zullen voldoen; dat zij echter niet vernomen heeft, dat VAN STENIS eenige voorloopige informatien nopens deze zaak had ingewonnen; en dat hij ook vroeger den brief heeft laten liggen, zonder er iets aan te doen. VAN STENIS dacht des maandags van 's Gravenhage te Utrecht terug te zijn. Den zaturdags voor zijn vertrek, had hij alleen gedineerd. Zij had hem een glas wijn geschonken; somwijlen was men door ratten en muizen in de woning gekweld geworden. Zij herinnert zich echter niet, dat de logeergasten daarover hadden geklaagd. Het is haar nooit gebleken, dat VAN STENIS tot verdrijving van het ongedierte van rattenkruid had gebruik gemaakt. Noch zij, noch de keukenmeid hebben iets in de bovenkamer gevonden, dat naar spek of rattenkruid geleek. De planken van het vertrek, waarin zich dit zou hebben moeten bevinden, waren goed en geheel en in geenen deele losgemaakt. Voor zijn vertrek had VAN STENIS over slaperigheid en lusteloosheid geklaagd; dit kwam haar echter niet vreemd voor, daar hij er vroeger evenzeer over geklaagd had, zelfs had haar man daarover een geneesheer onderhouden, die hem een middel tot herstel had voorgeschreven. Zij herinnert zich niet, of hij dat middel in de laatste dagen gebruikt had. VAN STENIS was gewoon zwarte handschoenen te dragen. De kortheid van den brief, dien zij van haren man ontving, houdende berigt van het overlijden van den oom en van den gevaarlijken toestand, waarin zich de tante en de meid bevonden, had haar wel getroffen; doch zij schreef dezelve toe aan de confusie van het oogenblik, en zij zag nadere tijdingen te gemoet. Zondag avond, den 2den october, ontving zij den bedoelden brief, die echter van den 1sten october gedagteekend was. Die brief hield het berigt in, dat haar oom aan eene beroerte was overleden. Zij deelt onderscheidene opgaven mede, nopens de geldelijke belangen aan haren echtgenoot; zij erkent, dat er eene lijfrente van haren oom verzekerd was; dat sommige eigendommen van haren man met hypotheek bezwaard zijn; maar zij draagt geene kennis van drie acceptatiën, die door VAN STENIS ten behoeve van haren oom gepasseerd zijn. Het is haar ook onbekend, dat VAN STENIS naar den notaris VAN STAVEREN te Delft zou hebben geschreven, om *f* 3000 ter leen te bekomen.

De beschuldigde gaf op nieuw te kennen, dat zijne vrouw hem de pastei had laten zien.

Nog verklaart de vrouw, dat VAN STENIS niet zelden memorieloos was, en dat hij ook wel dommelige en slaperige oogenblikken had. Hij dronk nog al veel bier, ook 's morgens, en slechts enkele malen een glas wijn.

Na het geven van deze inlichtingen, verzocht de verdediger van den beschuldigde, dat het hof, medelijden hebbende met den droevigen toestand dezer ongelukkige vrouw, haar vergunning verleenen mogt, zich te verwijderen.

Het hof staat dit verzoek toe en de vrouw, die gedurende het geven van deze inlichtingen sterk aangedaan was, verlaat de zaal.

26. JOHAN DENTZ, banketbakker te Utrecht, verklaart, dat VAN STENIS des donderdags morgens, omstreeks 11 ure, hem eene korst voor eene pastei besteld heeft, die naar 's Hage moest worden gezonden, ten geschenke aan zijne tante die jarig was; dat kort daarna een knecht van VAN STENIS met een briefje gekomen is, houdende verzoek, om in die korst zwezerikken en hanekammen te doen; dat die korst gereed gemaakt is op eene ijzeren plaat, en tusschen 6 en 7 ure te huis is bezorgd; dat er op die plaat nog andere zaken zijn gebakken; dat van dezelfde deeg der korst verschillend klein gebak vervaardigd is, dat later is verkocht; dat er hoegenaamd geen klagte over dat gebak is ontvangen; dat, niettegenstaande er eene openstaande rekening voor het logement bestond, VAN STENIS soms wel de gewoonte had, eenige zaken, die hij kocht, uit de hand te betalen; dat dit ook met de korst het geval is geweest; dat hij een paar dagen daarna de vrouw van VAN STENIS aan de deur harer woning had aangetroffen, en hij opgemerkt had, dat zij niet zoo als gewoonlijk was; dat hij ook verschillende menschen met de hoofden bij elkander bij de woning had aangetroffen; dat hij toen vernomen heeft, dat er met VAN STENIS iets te 's Hage moest voorgevallen zijn, en wel over de pastei, waarvan hij de korst geleverd had, en dat hij eindelijk nooit geloofd had, dat er eenig gebrek aan geld bij VAN STENIS bestond.

27. THOMAS WALTER, banketbakkersleerling te Utrecht, verklaarde, dat hij de doos naar de woning van VAN STENIS had gebragt; dat hij die doos volstrekt niet ingezien of opengedaan had, zoodat hij niet wist, wat dezelve inhield, en dat hij die doos aan de jufvrouw heeft overgegeven.

28. JAN ANTONIE VAN HONSVELT, huisknecht van VAN STENIS, verklaart, dat hij met een open briefje naar den banketbakker DENTZ gezonden is; dat DENTZ aan den inhoud van dat briefje niet kon voldoen; dat VAN STENIS daarover verdrietig scheen; dat deze hem toen naar den kok gezonden heeft; dat VAN STENIS hem gezegd had, dat de pastei naar 's Hage moest worden gezonden; dat VAN STENIS altijd een goed heer en meester was, dat hij echter meermalen had opgemerkt, dat VAN STENIS een zwak geheugen had, dat hij soms niet wist wat hij gezegd had; dat hij, getuige, nooit eenige geldelijke ongelegenheden ten huize zijns meesters had opgemerkt, en dat hij zijnen heer wel bier, maar zelden wijn, had zien gebruiken.

De beschuldigde merkte na deze getuigenis op, dat er nog nooit een wissel van hem was geprotesteerd geworden.

29. CHRISTIAAN FREDERIK KLOKKE, kok te Utrecht, deelde mede, dat de knecht HONSVELT hem des donderdags, den 29sten september, eene ragout besteld had, die hij des avonds ten 9 ure moest laten bezorgen, hetgeen ook werkelijk door de zuster zijner vrouw geschied was; dat de casserol, waarin de ragout gereed gemaakt was, en die ten processe is overgeleverd, behoorlijk was vertind; dat hij nooit in zijne woning eenig rattenkruid gehad had; dat zijne vrouw, die eenen goeden smaak heeft, altijd van hetgeen er gemaakt wordt, proeft; dat zijne vrouw ook een kopje van de ragout heeft gebruikt en zijne dochter er evenzeer van geproefd had; dat noch de vrouw, noch het kind eenige de minste ongelegenheid, hoe ook genaamd, daarvan heeft ondervonden, en dat zoo wel vrouw als kind in zijne tegenwoordigheid er van hadden gebruikt.

30. HENDRIKA ARNOLDA BRINKMAN, huisvrouw van KLOKKE. Ten gevolge harer ongesteldheid en afwezigheid, worden de vroeger door haar afgelegde verklaringen voorgelezen, die hierop nederkomen:

Dat de ragout, volgens de bestelling, niet grooter behoefde te zijn dan een diep bord kon bevatten; dat zij van de ragout gebruikt had, zonder dat zij eenige ongesteldheid of onaangenamen smaak ondervonden had en dat de knecht van VAN STENIS haar had te kennen gegeven, dat de ragout verkeerdelijk bij haar man besteld was geworden, en eigenlijk bij den kok ROZENBERG in gereedheid had moeten worden gebragt.

31. HENDRIKA ARNOLDA KLOKKE, dochter der twee laatste getuigen (die wegens hare jonge jaren niet onder eede wordt gehoord), deelt mede, dat er nooit wat aan het huis van haren vader in gereedheid gebragt wordt, zonder dat het, alvorens te worden afgeleverd, door de moeder geproefd en goedgekeurd wordt; dat dit met de ragout evenzeer is geschied, en dat ook zij er van gebruikt heeft, zonder dat dit haar een oogenblik heeft gehinderd.

32. JOHANNA MARIA THERESIA BRINKMAN uit Utrecht, verklaart, dat zij de ragout naar het huis van VAN STENIS heeft gebragt; dat zij deze aan de jufvrouw heeft gegeven; dat men aan de jufvrouw gevraagd had, of bij de ragout ook de korst moest worden geleverd; doch dat de jufvrouw gezegd had, dat dit niet noodig was; omdat dezelve reeds bij den banketbakker was besteld, die dit goedkooper deed en dat ook zij hare zuster van de ragout heeft zien gebruik maken.

(*Vervolg hierna.*)

Wij laten hier thans ook volgen het volgende

RAPPORT van de heeren F. D. VRIJDAG ZIJNEN *en* D. M. VAN DEYNSE, *behoorende tot het onderzoek der aanklagt tegen* J. C. VAN STENIS.

Aan de beide ondergeteekenden werd op Zondag den 5den februari 1843, door den deurwaarder M. SCHAALJE, het bevel beteekend, om op maandag den 6den februari 1843, des morgens ten 9 ure, te verschijnen in de gehoorkamer van mijnheer den officier bij de arrondissements-regtbank te 's Gravenhage, ten einde den eed af te leggen en verder gehoord te worden omtrent sommige punten, behoorende tot het onderzoek der aanklagte tegen J. C. VAN STENIS.

Voldoende aan dit bevel, hebben beide de ondergeteekenden op maandag den 6den februari 1843, 's morgens ten 9 ure, den eed afgelegd in handen van mijnheer den regter-commissaris mr. G. A. CANNEMAN, in tegenwoordigheid van den heer mr. J. E. VAN NES, en daarbij op zich genomen om naar hun geweten verslag te zullen geven wegens de na te meldene punten, vermeld in het hiernevens gevoegd kopij van het proces-verbaal van beëediging. Ook is hun vertoond een pakje met het ongeschonden zegel van den heer regter-commissaris te Utrecht, hetwelk, geopend zijnde, bleek te bevatten eene doode plat gedrukte muis, welk voorwerp zij in ontvangst genomen hebben met den laste om te onderzoeken, of dezelve door het gebruik van zoogenaamd rattenkruid (arsenicum) gestorven was.

Overgaande tot de beantwoording der onder n°. 1 en 2 gestelde vragen, hebben de ondergeteekenden de eer daarop te rapporteren, als volgt:

N°. 1. *Of de morilles uit haren aard vergiftig of schadelijk kunnen zijn? dan of derzelver gebruik altijd onschadelijk is?*

De afdeeling der paddestoelen of champignons, welke bekend zijn onder den Latijnschen geslachtnaam van morchella (*morchel*, Hoogd.) (*morilles*, Fransch), onderscheiden zich in meer dan een opzigt zeer gunstig van de overige geslachten der fungi of gewassen van het systema mycologicum, en bij de onderscheiden en voornaamste auteuren, welke over de gewassoorten, morilles genaamd, geschreven hebben, is door de ondergeteekenden niet een enkel voorbeeld aangetroffen, dat tot nadeel verstrekt van dit plantje, hetwelk voor velen eene voorname lekkernij is en een niet onbelangrijk handels-artikel van onderscheidene landstreken uitmaakt.

Het gunstig onderscheid, hetwelk aan de onderscheidene soorten van het geslacht *morchella* toekomt, is voornamelijk gelegen in den groeitijd van dit plantje. DR. LENZ (1) zegt: » dewijl zij (de morilles) in het voorjaar groeijen, met giftige zwammen niet verwisseld kunnen worden, versch en gedroogd smakelijk zijn, worden zij algemeen gewild." » *Ce n'est que dans le printemps que cette morille parait dans les bois*" (2) enz.

CUVIER, RICHARD en DRAPIEZ melden op onderscheidene plaatsen (3) betrekkelijk de morilles, truffes en aanverwante geslachten: » *geene* soorten van dit geslacht zijn giftig; *alle* soorten kunnen tot voedsel verstrekken, dewijl zij van gelijken aard zijn als de morilles."

» *Les morilles ne sont pas le moins du monde vénéneux*," zegt ALPH. DE CANDOLLE. (4)

» *On mange les morilles, soit fraiches, soit sèches et toujours sans aucun inconvénient pour la santé*," zeggen DE LAMARCK en DE CANDOLLE. (5)

Behalve dat het eene aangename spijs is, kan men dus de morilles ook veilig voor onschadelijk en niet giftig verklaren, en het eenige, dat een bepaald onderzoek ten dezen opzigte heeft opgeleverd, en hetwelk ook op zeer vele andere heilzame en niet schadelijke voedsels is toe te passen, is de phrase van DE CANDOLLE (6): » *En général les champignons sont une nourriture indigeste, dont les personnes à estomac faible doivent s'abstenir. Cela est vrai, même des morilles.*"

Zonder de minste reserve verklaren de ondergeteekenden

---

(1) *Die nützlichen und schädlichen Schwämme*, Seite [illegible]

(2) *Encyclopédie méthodique botanique par* DE LAMARCK, tom IV, pag. 312.

(3) *Cours complet d'histoire naturelle médicale et pharmaceutique*, pag. 69.

(4) *Introduction à l'étude de la Botanique*, pag. 356.

(5) *Flore Française*, tom II, pag. 213.

(6) *Loc. cit.*, pag. 356.

dus de *morilles* voor *niet giftig* of *schadelijk*, en het matig gebruik van behoorlijk toebereide morilles voor *onschadelijk voedsel*.

De 2°. vraag, of de morilles door het aanwezen van arsenicum eene groene kleur hebben kunnen verkrijgen, en of welligt het rattenkruid, uithoofde van de sponsachtigheid der morille, spoediger en in ruimer mate door de plant wordt opgenomen, dan door het vleesch of door de korst der pastei geschiedde?

In betrekking tot het antwoord op het eerste lid dezer vraag, vermeenen de ondergeteekenden zich te moeten verlaten op de nu opzettelijk genomen proeven, zoo wel als op den toestand der morilles, welke door den eerst ondergeteekende met het overgeblevene der pastei in ontvangst zijn genomen, ten sterfhuize van J. MOUTHAAN, op zondag namiddag 2 october 1842.

De morilles, welke de eerst ondergeteekende met het overige der pastei, daar ter plaatse zelf in het groen verglaasde potje heeft gedaan, waren niet anders van kleur dan dezelve gewoonlijk in soortgelijke pasteijen worden aangetroffen, en *volstrekt niet groen* gekleurd; evenmin bezaten zij deze kleur toen het verzegeld potje op woensdag 12 october 1842 door beide de ondergeteekenden onderzocht werd. De groene kleur is te zeer verdacht en in het oogloopend, dat men dezelve niet zoude observeren bij de voedsels, waar dezelve geen vereischte van is.

Ware de pastei in het potje vervat geweest, in hetwelk de eerst ondergeteekende het na de verzegeling naar zijne woning heeft genomen, welligt ware hij dan niet in de gelegenheid geweest van het zoo kort na het voorgevallene, ten huize van wijlen J. MOUTHAAN en zoo van nabij te bezien, als hij nu in de *gelegenheid* en *noodzakelijkheid* geweest is te doen.

Hoewel dus de morilles niet groen van kleur waren, die met het overige der pastei door den eerst ondergeteekende ten sterfhuize zijn in ontvangst genomen, en door beiden de ondergeteekenden onderzocht zijn, zoo hebben zij tot het onderzoek, of morilles, door het aanwezen van arsenicum eene groene kleur kunnen verkrijgen, de navolgende proeven genomen:

Eenige morilles werden gevoegd bij eene verzadigde waterige oplossing van wit rattengif (*arsenicum-album*) en daarmede gedurende vier dagen in aanraking gelaten. Op soortgelijke wijze werden eenige morilles bij eene meelsaus of ragout gevoegd, dewelke met witte rattengif (*arsenicum-album*) aangemengd was, en daarmede vier dagen in vereeniging gelaten; waarvan de uitslag was, dat geene van de op onderscheidene wijzen met het wit rattengif in aanraking geweest zijnde morilles, eenige kleursverandering en dus ook volstrekt geene groeene kleur aangenomen of verkregen hadden.

Ten opzigte van het tweede lid der vraag, inhoudende: of welligt het rattenkruid, uit hoofde van de sponsachtigheid der morille, spoediger en in ruimer mate door de plant wordt opgenomen dan door het vleesch of door de korst der pastei geschiedde? vermeenden ondergeteekenden ontkennend te moeten antwoorden. Zij zijn van gevoelen, dat, wanneer een mengsel van brood of pasteikorst, stukjes vleesch en morilles overgegoten wordt met een lijvig mengsel of ragout, waarbij rattengif (*arsenicum-album*) gevoegd is, de morilles wel het allerminst van dat rattengif tot zich zullen nemen en wel op grond, dat de lederachtige zelfstandigheid (*substantia coriacea*), waaruit het hoedje (*pileus*) der morille, dat deel hetwelk alleen ten gebruike wordt aangewend, bestaat, minder geschiktheid bezit tot opname van eene zelfstandigheid dan door koking verweekt vleesch en poreus gebak.

Op grond van dit een en ander verklaren de ondergeteekenden, dat morilles geen groene kleur kunnen verkrijgen door het aanzijn van arsenicum album, en dat morilles minder vatbaar zijn tot opname van rattengif, dan gekookt vleesch of pasteikorst.

Is dus de geschiktheid der morilles gering tot de opname (*absorptie*) van eenige zelfstandigheid, groot is daarentegen de vatbaarheid van dat plantje tot aanhanging of aanhechting (*adhaesie*) van andere zelstandigheden, de gegroefde geplooide buitenzijde van het hoedje (*crevasé de cellules polygones*, zegt DE CANDOLLE), geeft dezelve evenveel vatbaarheid, als welke brood of pastei-gebak heeft om andere zelfstandigheden aan zich te hechten; ten deze opzigte zal van de bestanddeelen der pastei het vleesch wel de minste vatbaarheid bezitten, dewijl het geregeld gesneden stukjes met gelijke oppervlakten zijn.

Zonder te willen doordringen tot den geest of bedoeling dezer vragen, zoo kunnen de ondergeteekenden zich niet onthouden ten slotte der beantwoording dezer beide vragen, zich eenige opmerkingen te veroorloven, waarop hunne aandacht is gevallen door het verband, hetwelk er welligt bestaat tusschen dit rapport en datgene, hetwelk zij vroeger in deze zaak de eer gehad hebben te zenden aan den heer regter-commissaris:

1°. Welke reden kan er bestaan om te beweren of aan te voeren, dat de morilles der pastei groen gekleurd zijn geweest? en

2°. Waarom moet op de morilles de verdenking rusten, van de oorzaak te zijn der verschijnselen, die aan diegenen zijn waargenomen, welke van de pastei gegeten hebben?

In het belang der zaak, die de ondergeteekenden onder eede verpligt zijn naar hun vermogen en hun beste weten bevorderlijk te zullen zijn, moeten zij deze opmerkingen op de volgende wijze verklaren en derzelver verkeerde strekking aldus bestrijden:

De strekking der onder n°. 1 vermelde bedenking kan niet anders zijn, dan om de aandacht te vestigen op eene andere dan de plaats gehad hebbende vergiftiging, en wel op zoodanig eene, die, zonder misdadig oogmerk te verraden, meer als toevallig kan beschouwd worden: op eene vergiftiging, die door onachtzaamheid of onreinheid, door het gebruik van onzuiver koperen vaatwerk kan ontstaan, en verschrikkelijke gevolgen na zich sleept.

Gesteld nu, dat er onzuiver en met kopergif besmet vaatwerk bestaat, hetwelk als het ware voor eene koper-vergiftiging pleit, waar is dan dat gif gebleven? Niets is gemakkelijker aan te toonen dan koperverbindingen, zelfs zonder dat men toevlugt behoeft te nemen tot omslagtige of controle behoevende scheikundige proeven; een blank ijzeren voorwerp in het algemeen, eene naald of een mes, worden spoedig met eene koperhuid overtrokken, wanneer dezelve met eene zelfstandigheid in aanraking zijn, waarin eene koperen verbinding aanwezig is. Van waar het wit rattengif, hetwelk in substantie verkregen, en ten klaarste door onderscheidene reactiven aangetoond is? Het bestaan in en de afscheiding van hetzelve uit de pastei, zoo als zij die ten onderzoek ontvangen hebben, is voor de ondergeteekenden eene zaak, die zij ieder oogenblik bereid zijn onder eede te bevestigen, en juist dat bestaan, het aanzijn van arsenic-zuur in de pastei, is het sprekendst bewijs, dat er geen kopergif of koper-verbinding in dezelve is aanwezig geweest; het arsenic-zuur (wit rattengif) is een der gevoeligste proefmiddelen voor het koper, evenzeer als de koper-verbindingen de gevoeligste proefmiddelen van het arsenic-zuur uitmaken. Daarom hebben de ondergeteekenden zich dan ook, onder anderen, van twee koper-verbindingen bediend, om het aanzijn van *acidum arsenicosum* (wit rattengif) te constateren, gelijk blijken kan uit hun vorig rapport in deze zaak; daarom wordt er van wege het bestendige en in het oogvallende der kleur, die te weeg wordt gebragt door de vereeniging van arsenic met koper-verbindingen, menigvuldig gebruik gemaakt van onderscheidene groene verwstoffen, die in den handel bekend zijn onder de benamingen van Scheles, Zweedsch, Schweinfurter en patentgroen.

De tweede bedenking: waarom moet op de morilles de verdenking rusten van de oorzaak te zijn der verschijnselen, die aan diegenen zijn waargenomen, welke van de pastei gegeten hebben?

Is het omdat de champignons den naam hebben, en ook zeer dikwijls de oorzaak zijn geweest van hevige vergiftigingen; dewelke zonder behoorlijke en tijdig toegebragte hulp den dood hebben ten gevolge gehad; verkeerd zoude het zijn deze kwade eigenschap der paddestoelen toepasselijk te willen maken op de morilles, welke in geene andere betrekking staan tot het geslacht der paddestoelen, dan dat beiden fungi zijn, en een deel uitmaken van het mycologisch systema, maar overigens van elkaar in even zoo vele opzigten verschillen, als zij eigenschappen bezitten.

A. Bij voorbeeld, de morilles groeijen in het voorjaar, de champignons in den zomer en herfst.

B. De morilles kunnen gedroogd en alzoo ten gebruike bewaard worden. De champignons zijn daarvoor niet vatbaar, en slechts met zeer veel moeite kan men sommige soorten geschikt maken om in planten-verzamelingen bewaard te worden.

C. Sommige soorten van paddestoelen zijn giftig; met niet éene soort der morilles, truffels en aanverwante geslachten is dat het geval: er bestaat dus geene mogelijkheid om de ziekteverschijnselen op rekening der morilles te stellen.

Hebben de ziekteverschijnselen soms aanleiding gegeven, om derzelver oorzaak aan champignon-vergif (*Amanitine*) toe te schrijven?

De ondergeteekenden vermeenen, dat het tegendeel het geval moet zijn; zij verklaren in gemoede niet bekend te zijn met de verschijnselen bij het ontstaan en den voortgang der ziekte, die de familie MOUTHAAN getroffen heeft, maar door het vinden van arsenicum album, door de eigenaardige verschijnselen, welke derzelver in- en aanwending op het menschelijk ligchaam te weeg brengt, mogen zij vooronderstellen, dat deze waargenomen ziekteverschijnselen hemelsbreed zullen verschillen van diegene, welke door champignon-gif worden te weeg gebragt.

BRODIE (1) zegt van het arsenic-zuur: » *En général, elle » commence à se développer immédiatement après que le » poison a été avalé.*"

BERZELIUS (2) zegt: » *Die Symptome welche von einer » gefährlicher Dose Arsenik erzeugt werden, fangen un- » ge ähr eine Viertel Stunde nach dem Verschlucken des » Giftes an.*"

Van het champignon-gif staat geschreven: » *Les champignons vénéneux ne manifestent leur pernicieuse action, qu'un certain temps après qu'ils ont été mangés, ce n'est le plus souvent que cinq ou sept heures après,*" (3) in het vroeger

(1) *Philosophical Transactions*, Febr. 1812.
(2) *Lehrbuch der Chemie*, 2 Band, 1°. Abth., Seite 47.
(3) *Rapport fait à la Société de Médicine de Bordeaux*, le 26 *Juin* 1809.

aangehaalde werk van CUVIER etc. (1) staat: » *Ces sympt... (occasionnés par des champignons vénéneux) ne se montr... fréquemment que huit, douze ou même vingt-quatre heu... après l'introduction dans l'estomac.*" Dr. NICOLAI zegt: (... » *Die giftigen schädlichen Schwamme äussern ihre verderb... » liche Wirkung einige Zeit nachdem sie verzehrt sind, ... » wohnlich nach 5 bis 7 Stunden.*"

Er bestaat dus hoegenaamd geene aanleiding of mogelijk... heid, om de ziekteverschijnselen toe te schrijven aan cham... pignons-gif, noch uit den aard der morilles, noch uit ... verschijnselen der ziekte, die zich geopenbaard zullen hebbe...

Ten opzigte van het onderzoek der doode muis, hebbe... de ondergeteekende de eer, het navolgende te rapporteren...

Naar het hun toescheen was het eene volwassene gewon... huismuis, *Mus musculus*, LINN. — *Mus domesticus*, DE... MARETS; dewelke niet door uiterlijk geweld gestorven ... Zij was plat gedrukt en de haren zaten verward dooreen... sporen van verrotting waren er niet aan waar te nemen, ve... eer scheen dezelve gemummificeerd of uitgedroogd te zijn.

Tot onderzoek en zoo noodig tot gelijkmatige verdeeling... werd dezelve in warm zuiver water geweekt, waardoor z... spoedig hare vorige gedaante herkreeg, en gelijkelijk in d... lengte doorgesneden werd.

Tot behoorlijke scheikundige behandeling, met het oog... merk om te onderzoeken, of er aan de doode muis nog b... wijzen te ontdekken waren, of dezelve gestorven was ten ge... volge van het gebruik van arsenicum, werd het gemodificeer... de apparaat VAN MARSH ingesteld en in werking gebragt, ten einde men zich zoude kunnen overtuigen, of de werktuigen en ingredienten daartoe behoorende, allen van de vereischte zuiverheid waren.

Na de meest voldoende bewijzen desaangaande verkregen te hebben, werd de eene helft der muis, als ook de helft van het water, waarin dezelve geweekt was, in den toestel gedaan, welke in werking was.

Het oogmerk dezer handelwijs was, om, in geval dat er zich beletselen opdeden voor eenen geregelden afloop dezer bewerking, gelijk dikwerf plaats heeft bij de behandeling van organische zelfstandigheden, men dan ten allen tijde door de teruggeblevene tweede helft in de gelegenheid zoude ... door voorafgaande verkoling (carbonisatie) de oorzaak dezer zwarigheid weg te nemen, en met de verkregene verkoolde stof de bewerking in het voormelde toestel ongehinderd te kunnen herhalen.

Zonder eenig beletsel werd de bewerking verscheidene ... voortgezet, waarbij niets werd waargenomen dan een zeer gering geelachtig aanslag in de glazen buis van het toestel, hetwelk volkomen bij de verkoling verdween.

Niets stond dus in den weg om in denzelfden toestel en op dezelfde wijs de tweede helft der muis met het overige vocht te behandelen, hetwelk volvoerd zijnde, wederom en in grootere mate hetzelfde gele verschijnsel te weeg bragt, dat men vroeger had waargenomen, en hetwelk de ondergeteekenden reeds aanstonds meenden te herkennen voor het gewone product van zwavel en eene organische zelfstandigheid, hetwelk door ORFILA (3) bewezen is aanwezig te zijn in het spiervleesch (*chair musculaire.*)

Ten einde zich hiervan in het zekere te overtuigen, hebben de ondergeteekenden, ingevolge de opgave van ORFILA, zelven de gele niet glanzige zelfstandigheid uit de glazen buis verzameld, en met zuiver salpeterzuur behandeld; in dit zuur toch is het arsenic volkomen en zeer gemakkelijk oplosbaar, gelijk menigmaal gebleken is bij de behandeling der metaalvlakken in het vorige rapport in deze zaak vermeld; de thans verkregene zwavelvlakken daarentegen zijn in koud salpeterzuur niet oplosbaar, en hiervan de zekerste overtuiging verkregen hebbende, zijn de ondergeteekenden volkomen bereid te verklaren, dat er *in de doode muis geen arsenicum aanwezig is geweest.*

Het is hiermede, dat de ongeteekenden vermeenen voldaan te hebben aan de hun opgelegde verpligting; alle welke verklaringen zij ten allen tijde bereid zijn door eede te bevestigen.

's Gravenhage, 12 februari 1843.

(*Was get.*) T. D. VRIJDAG ZIJNEN,
D. M. VAN DEIMAN.

(1) *Leçons complet*, etc., pag. 90.
(2) *Sanitäts-Polizei mit besonderer Beziehung auf den Preussischen Staat*, Seite 223.
(3) *Rapport du professeur* ORFILA, *dans quatre séances à la faculté de Médicine de Paris; Journal de chemie médicale et de Toxicologie; décembre* 1840.

Te Arnhem, bij C. A. THIEME, Boekdrukker.